

NOAH – for dyrs rettigheter
Osterhausgate 12
0183 Oslo

Det Kongelige Landbruks- og Matdepartementet
Avdeling for Matpolitikk
Att Ragna Følling Elgjo
Postboks 8007 Dep
0033 Oslo

15/02/2008

Dyrevelferdsloven 2008: Høringsvar fra NOAH – for dyrs rettigheter

Innledning

NOAH – for dyrs rettigheter mener at den nye dyrevelferdsloven har tatt med en rekke vesentlige formuleringer som har tatt til etterretning utviklingen innenfor opinionen med økende respekt for dyr, og nyere etologisk kunnskap om dyrs evne til positive og negative opplevelser.

Men til tross for viktige formuleringer og prinsipper som er nedfelt i loven, er NOAH kritisk til mangelen på praktiske konsekvenser i lovteksten. En rekke former for utnyttning av dyr som ikke kan sies å ivareta deres behov for eksempelvis ”positive opplevelser” vil etter lovutkastet å dømme, fortsatt være tillatt. Med en slik praksis kan man i verste fall risikere å uthule begreper som ”respekt” og ”velferd” til å bli innholdsløse. NOAH er også bekymret over den utstrakte mulighet til ta vesentlige avgjørelser gjennom forskrifter. Forskrifter er åpenbart nødvendig, men NOAH mener at også selve loven bør markere i sterkere grad i hvilken retning disse forskriftene skal gå. NOAH ser også at en del forhold som var forbudt ved gjeldende dyrevernløven nå vil være uregulert inntil eventuelle forskrifter kommer, i den nye dyrevelferdsloven. Dette bør det etter NOAHs syn iverksettes tiltak for å motvirke. NOAH foreslår derfor at alle eksplisitte forbud i dyrevernløven fortsatt blir gjeldende i en overgangsperiode inntil relevante forskrifter på området er på plass. Dette blir kommentert nærmere i relevant paragraf.

NOAH har i sitt svar valgt å kommentere både selve lovteksten og i en viss grad kommentardelen, da vi antar at kommentardelen vil legge føringer for lovtolkningen, og en rekke av de forutsetninger som legges til grunn i kommentardelen krever å bli kommentert.

Innledningsvis vil NOAH også foreslå muligheten for en aktsomhetsparagraf – eventuelt etter §1, som på generelt grunnlag forbyr fremferd mot dyr som virker mot formålet i §1 om å fremme respekt for dyr, også om denne fremferden rammer dyr

som per idag ikke er omfattet av dyrevelferdslovens virkeområde. Dette forslaget kommer på bakgrunn av at man i det siste har sett eksempler på underholdningspregede arrangementer med dyr som ikke vil omfattes av loven, men som er egnet til å senke respekten for dyr. NOAH foreslår følgende formulering:

”Generelt aktsomhetsprinsipp

Behandling av dyr som er egnet til å undergrave formålet i §1 om å fremme respekt for dyr, er forbudt, også om denne behandlingen rammer dyr som per idag ikke er omfattet av dyrevelferdslovens virkeområde.”

NOAH vil også påpeke at dyrevelferdsloven bør stadfeste dyrs status som rettighetssubjekter. Det er ikke holdbart at dyr har status kun som menneskers eiendom og derfor rettslig settes i samme kategori som livløse ting. Dyrevelferdsloven setter en del særlige regler for hva dyr kan og ikke kan utsettes for, men deres status er likevel ikke i samsvar med hva de faktisk er. Dyr bør ha status som subjekter med selvstendige interesser, og dette bør formuleres i loven. Dette kommenteres nærmere i relevant paragraf.

NOAH vil også gjøre oppmerksom på at vi ikke anser Mattilsynet for å være rette forvaltningsorgan for dyrevelferd. Som nevnt i tidligere korrespondanse foreslår NOAH opprettelse av et eget dyreverntilsyn som har som sin hovedoppgave tilsyn etter dyrevelferdsloven. Dette kommenteres nærmere i relevant paragraf. Dette fører til at NOAH ønsker den generelle endringen at ”*Mattilsynet*” endres til **”tilsynsmyndigheten”** gjennomgående i lovteksten. Selv om ikke en omlegging skulle være aktuelt fra departementets side foreløpig, står NOAH fast ved denne endringen med samme argumentasjon som departementet selv benytter for ikke å nevne dyrevernnemnder og forsøksdyrutvalg. NOAH mener for øvrig at kommentarer om dyrevernnemnder og forsøksdyrutvalg burde ha blitt påkostet en egen høringsrunde. Problemstillingen kommenteres separat i eget dokumentet.

NOAHs kommentarer til innledende tekst

Notatet beskriver opinionen ved følgende tekst: *”Et utbredt moralsyn i Norge i dag er at man skal kunne holde og avlive dyr for viktige menneskelige hensyn. Samtidig mener de fleste at man ikke skal utsette dyr for vilkårlig, tankeløs eller formålsløs avliving.”* Det stemmer åpenbart at opinionen er imot ”vilkårlig, tankeløs eller formålsløs” avliving, imidlertid er det ikke en riktig beskrivelse at all annen avliving aksepteres. Opinionsundersøkelser viser at avliving for pelsproduksjon og for enkelte typer dyreforsøk er meget omstridt. Kommentarteksten bør ta opp i seg denne motviljen mot avliving, og likeledes motviljen mot bruk av dyr til underholdning, jakt o.l. NOAH foreslår derfor at det nevnte tekstutdrag utvides med eksempelvis følgende setning: **”Det er også i opinionen stor motstand mot hold av dyr for pelsproduksjon, bruk av dyr til visse typer dyreforsøk og hold av høner i bur, samt annet industrielt husdyrhold. Deler av befolkningen er også skeptiske til jakt for rekreasjon og bruk av dyr i underholdning.”**

Eksempler på undersøkelser som underbygger dette:

- Moralsk sett bør dyr ha de samme rettigheter som mennesker: 40,7% av Norges befolkning er delvis (20,9%) eller svært (19,8%) enige, mens 34,1% av befolkningen er delvis (18,5%) eller svært (15,6%) uenige. (Strømnes et al 1995)

- **48,5%** av Norges befolkningen svarte at det var noe viktig (34,3%) eller svært viktig (14,2%) å arbeide mot pelsindustrien. (Strømnes et al 1995)

- 77% av Norges befolkning har en mening om pelsfarming. Av disse er **73% motstandere av næringen**. (Opinion 2000)

- Forby forsøksdyr for kosmetikkindustrien: **78,6%** av Norges befolkning svarte at det var noe viktig (25,1%) eller svært viktig (53,5%). (Strømnes et al 1995)

- Begrense industrielt husdyrhold: 72,9% av befolkningen svarte at det var noe viktig (42,6%) eller svært viktig (30,3%). (Strømnes et al 1995)

- **62 %** av nordmenn mener det er dyreplageri å holde høner i bur (Gallup 1988)

- Hele **59 %** av Norges befolkning mener at "kjøtt er noe en kan klare seg uten". **40%** av befolkningen har betenkeligheter når det gjelder forbruk av kjøtt. (Bjørkum 1997)

- Stoppe dyr i sport/underholdning: 52,6% av Norges befolkning svarte at det var noe viktig (31,1%) eller svært viktig (21,5%). (Strømnes et al 1995)

- Bekjempe jakt: 63,5% av Norges befolkning svarte at det var noe viktig (34,7%) eller svært viktig (28,8%). (Strømnes et al 1995)

Notatet sier følgende: "*Diskusjonen om det etiske grunnlaget for å bruke dyr i strid med deres interesser er vanskelig, blant annet fordi det er vanskelig å finne noen avgjørende og allmenngyldige etiske begrunnelser. Man bruker dyr fordi man har mulighet for og nytte av det, og fordi det har bred aksept i samfunnet.*" Notatet peker på det viktige moment at bruk av dyr ikke nødvendigvis kan forsvares ut i fra moralfilosofiske begrunnelser, men at man bruker dyr fordi man "har makt til det". Derimot er det ikke en nøyaktig beskrivelse å hevde at bruk av dyr har "bred aksept i samfunnet" – en rekke typer bruk av dyr har ikke bred aksept, eksempelvis burhønsdrift og pelsdyrhold, men bedrives likevel av hensyn til næringsinteressene. Likeledes eksisterer bruk av dyr som kun små grupper har interesse av – eksempelvis hijakttrening på rev – som man ikke automatisk vil kunne anta har "bred aksept i samfunnet". Det bør komme klarere frem hvilke typer bruk av dyr som ikke har "bred aksept", og eventuelt hvorfor de likevel tillates.

Notatet sier: *"I Norge har forbrukerne som gruppe vært mindre tydelige, men medieoppslag omkring norske forhold har likevel bidratt til at oppmerksomheten er blitt skjerpet de siste årene. Den norske opinionen er fortsatt i stor grad overbevist om at forholdene i norsk husdyrbruk er bedre enn i utlandet. Nordmenn har også relativt større tiltro til myndigheter og fagetater enn det som uttrykkes av forbrukere i Europa for øvrig."* Også her underslås den motstand mot enkelte typer dyrebruk som faktisk eksisterer i norsk opinion, og NOAH mener høringsnotatet bør referere til de undersøkelser som finnes hvor forbrukerne er tydelige i sin motstand mot slik bruk, og foreslår følgende tillegg: **"Likevel ser man i undersøkelser at forbrukerne kan være mer skeptiske til ulike typer produksjonsformer og bruk av dyr, enn deres forbruksvaner tilsier."**

Notatet sier: *"Hold og bruk av dyr er grunnleggende og viktig i vårt samfunn. Vi skal fortsatt holde dyr for produksjon av mat og andre produkter, samt for rekreasjon og glede. Vi skal også fortsette å høste av naturens ressurser gjennom jakt, fangst og fiske. Lovens intensjon er ikke å hindre alle påkjenninger for dyr. Ethvert liv, både i dyrehold og i vill tilstand, innebærer ulike former for belastninger. Dyr i fangenskap vil heller ikke kunne få ivaretatt alle sine behov fullt ut."* Her uttrykker høringsnotatet et verdisyn til fordel for næringer som bruker dyr og formuleringen signaliserer stagnasjon og opprettholdelse av status quo. Dette er ikke i tråd med det faktum at verdisyn overfor dyr faktisk er i utvikling, og at stadig flere mennesker setter spørsmålsteget ved den bruksholdning som idag råder overfor dyr. NOAH mener det er kritikkverdig av regjeringen å fastslå et verdisyn som "det riktige" i en slik sammenheng, istedenfor å ta innover seg det faktum at verdisyn er i kontinuerlig bevegelse. "Vi skal"-formuleringer i et høringsnotat virker styrende og fremstår som et politisk manifest til fordel for bruk av dyr. Hvis ulike former for bruk av dyr ikke lenger har aksept i det norske samfunn vil slike formuleringer virke partiske på et mindretalls side. NOAH mener denne paragrafen bør strykes, da det ikke bør være opp til et høringsnotat å fastslå hvordan fremtiden "skal bli" med hensyn til hvilke verdisyn som kommer til å vinne frem.

§ 1. Formål

NOAH mener formuleringen er meget god og at det er viktig å fremheve elementet av respekt. NOAH foreslår følgende formulering for også å understreke intensjonen i §3: **"Formålet med loven er å fremme god dyrevelferd, respekt for dyr og forståelse for dyrs egenverdi og individuelle og artstypiske behov."**

NOAH mener at det i kommentardelen bør endres på følgende setning: *"Hva som er god dyrevelferd etter loven, vil bero på en avveining mellom hensynet til dyrenes behov og opplevelser på den ene siden, og bruksinteressen i form av næring, hobby, rekreasjon m.m. på den andre."* NOAH støtter Universitetet for Miljø og Biovitenskap (UMB)s innvending mot denne formuleringen, og vil også understreke at "dyrevelferd" har med dyrets situasjon å gjøre, ikke med avveiningen. Selv om en økonomisk avveining gjør en behandling av dyr lovlig, er det ikke gitt at den gir "god dyrevelferd" for dyret.

§ 2. Virkeområde

NOAH er positiv til at nye dyregrupper er tatt inn i loven i tråd med nyere forskning.

NOAH støtter imidlertid forslag til formulering fra UMB vedrørende fosterstadier av dyr, med den samme begrunnelse, og støtter således at følgende setning tas inn:

”Loven omfatter også utviklingsstadier av nevnte dyr med et funksjonelt sanseapparat som er på et utviklingsnivå en finner hos levende dyr som omfattes av loven, samt påvirkninger på utviklingsstadier som kan svekke dyrevelferd eller funksjonsevne i noen livsfase etter fødsel.”

NOAH vil også peke på at det innledningsvis nevnte aktsomhetsprinsippet kan virke preventivt i forhold til uønsket behandling av dyr som det eventuelt er tvil om burde tas inn i loven, men som i foreliggende utkast ikke er omfattet. NOAH mener at aktsomhetsprinsippet enten bør få en egen paragraf, nevnes under virkeområde – eller eventuelt komme inn i § 14 om særskilte forbud.

§ 3. Generelt

NOAH mener formuleringen i denne paragrafen er meget viktig og god, de tillegg som er gjort er i tråd med moderne etologisk forskning: *”Dyr har egenverdi uavhengig av den nytteverdien de måtte ha for mennesker. Dyr skal behandles godt og beskyttes mot fare for unødige påkjenninger og belastninger. Det skal tas hensyn til dyrs fysiske og mentale behov ut fra deres egenart og dyrs evne til å ha positive og negative opplevelser.”* NOAH vil likevel påpeke at begrepet ”unødig” fortsatt åpner for stor fleksibilitet i forhold til hvor mye påkjenninger og belastninger dyr kan utsettes for, nettopp av hensyn til nytteverdien for mennesker. NOAH foreslår at teksten endres til: **”Dyr skal behandles godt og beskyttes mot påkjenninger og belastninger.”** Dette er av prinsipiell viktighet for NOAH, da den fleksibilitet som begrepet “unødig” skaper undergraver de ellers gode hensikter i denne paragrafen.

§ 4. Hjelpeplikt

NOAH mener hjelpeplikten er et viktig prinsipp i dyrevelferdsloven. NOAH mener det bør legges større positiv vekt på behandling av hjelpetrenende dyr der dette er til dyrets beste. I det nåværende høringsnotat legges det uforholdsmessig stor vekt på avlaving, noe som ikke er i tråd med formålsparagrafen om respekt for dyr og hensyntagen til dyrets opplevelser.

NOAH foreslår endring i følgende lovtekst:

”Enhver som kommer over et dyr som er synlig sykt, unormalt avmagret, skadd, vanskjøttet eller hjelpeløst og enhver som forårsaker skade på dyr, skal så langt mulig sørge for at dyret får hjelp og om nødvendig blir avlivet. Avlavingen skal skje i samsvar med kravene i § 12.” endres til:

”Enhver som kommer over et dyr som er synlig sykt, unormalt avmagret, skadd, vanskjøttet eller hjelpeløst og enhver som forårsaker skade på dyr, skal så langt som mulig sørge for at dyret får førstehjelp og faglig vurdering av rehabilitering og behandling. Hvis dyret ikke kan bli friskt igjen, og må avlives, skal avlavingen skje i samsvar med kravene i § 12.”

NOAH foreslår også endring i følgende:

”Kongen kan gi nærmere forskrifter om hjelpeplikt, avlivingsrett og dekning av utgifter.” endres til:

”Kongen kan gi nærmere forskrifter om hjelpeplikt, retningslinjer for adekvat hjelp og dekning av utgifter.”

Bruk av ordet ”førstehjelp” innebærer lindring av enkeltindividers lidelse i den tid som går inntil veterinærundersøkelse muliggjør vurdering av eventuell behandling.

NOAH mener også at en faglig vurdering av mulighet for behandling/rehabilitering er nødvendig. NOAH stiller seg bak både uttalelsen til Nettverk for Oljeskadet Vilt på dette punktet, og uttalelse fra UMB om ”speilvendingsprinsippet” slik at hjelpetrengende dyr i utgangspunktet har rett til en diagnostisk vurdering og mulighet for behandling, og ikke per automatikk blir avlivet slik praksis dessverre ofte er idag (bl.a. p.g.a. erstatningsordningen).

Ved å erstatte ”avlivingsrett” med ”retningslinjer for adekvat hjelp” blir lovteksten mindre styrende i forhold til hvilke tiltak som er adekvate – i visse tilfeller kan avliving være adekvat, men mange ganger er også behandling/rehabilitering adekvat, og lovteksten bør ikke favorisere avliving som tiltak ved ord-bruk. Det er faglige vurderinger som må ligge til grunn for hvilke tiltak som anses adekvate, og NOAH følger uttalelsen til Nettverk for Oljeskadet Vilt på dette punkt.

Når det gjelder kommentardelen til § 4, ønsker NOAH å påpeke følgende:

”Avliving vil avslutte lidelse, selv om en annen behandling kunne gjort dyret friskt igjen. Avliving må derfor regnes som nødvendig og/eller god nok hjelp i mange tilfelle, særlig for ville dyr og dyr med ukjent eier.” endres til:

”Avliving skal ikke brukes som et første tiltak. En faglig vurdering av dyrets mulighet til å rehabiliteres/behandles må ligge til grunn for hvilke tiltak som bør iverksettes, dette gjelder også for ville dyr der spesialkompetanse på den aktuelle art er nødvendig.”

NOAH mener den tydelige fokus på avliving som her fremkommer ikke er i tråd med verken formålsparagrafen om respekt for dyrs egenverdi eller publikums engasjement for hjelpetrengende dyr. NOAH støtter Nettverk for Oljeskadet Vilts uttalelser på dette punkt når det gjelder oljeskadde fugler og viser til referanser for rehabilitering som vedlegges Nettverk for Oljeskadet Vilts hørings svar.

”Dyret må i tillegg kunne mestre en tilbakeføring til naturen. Det er ikke nok at dyret kan fortsette å leve i fangenskap. Et forhold som kan tillegges vekt med hensyn til villlevende dyr, er om dyrearten er utrydningstruet.” endres til:

”Dyret bør i tillegg kunne mestre en tilbakeføring til naturen. Det er som hovedregel ikke nok at dyret kan fortsette å leve i fangenskap, selv om vurdering av det enkelte dyrs totale livskvalitet alltid bør være utslagsgivende. Et forhold som kan tillegges vekt med hensyn til villlevende dyr, er om dyrearten er utrydningstruet, men rehabilitering/behandling bør også være hovedregel for individer av ikke-truede arter.”

NOAH mener en dyrevelferdslov bør fokusere på å hjelpe dyr ut i fra enkeltdyrets interesser, ikke ut ifra hvorvidt det tilhører en truet art eller ikke. Videre mener NOAH at ville dyr – selv om NOAH er fullstendig enig i at de som hovedregel ikke

skal holdes i fangenskap – bør vurderes like individuelt som dyr har nær kontakt med mennesker. Det er lite hensiktsmessig å bruke en dyrevelferdslov til å avlive eksempelvis en rødrev som etter å ha blitt oppflasket av mennesker, lever fritt på en gård, men har stor tillitt til mennesker. Det stilles åpenbart svært spesielle krav hvis et vilt dyr skal kunne ha god livskvalitet selv om det ikke slippes ut igjen i naturen. Men det er i tråd med lovens prinsipp at enkeltdyrets individuelle behov må stå i sentrum for enhver vurdering. Imidlertid ønsker selvsagt ikke NOAH at ville dyr med overlegg skal ”temmes”, og mener derfor at det bør presiseres at de som hovedregel skal måtte tilbakeføres til naturen.

NOAH vil også i anledning hjelpeplikten nevne problemet med hjemløse katter. Juridiske utredninger og Katteutvalget 2001 nedsatt av Landbruksdepartementet konkluderer med at den beste nødhjelp til slike katter vil være å kastrere dem og hvis omplassering ikke er mulig, sette dem ut igjen under et omsorgsprogram – d.v.s. mating og tilsyn av organisasjoner/frivillige. Dette praktiseres i flere andre land og metoden kalles Trap-Neuter-Return. NOAH foreslår at konklusjonen til Katteutvalget tas inn i kommentardelen til loven (Katteutvalget 2001).

§ 5. Varsling

NOAH ønsker at ”Mattilsynet” skal erstattes med ”tilsynsmyndigheten”. Dette utdypes nærmere under mer relevant paragraf.

NOAH foreslår at varslingsplikten gjøres enda tydeligere, og at første setning omformuleres til: ”Enhver som har grunn til å tro at dyr blir utsatt for mishandling eller alvorlig svikt vedrørende miljø, tilsyn og stell, **plikter** snarest mulig å varsle tilsynsmyndigheten eller politi.

I kommentardelen omtales hjemløse katter på følgende måte:

“Det har vist seg svært vanskelig å plassere ansvaret for både friske og syke eller skadde forvillede katter. Disse dyrene er verken ville eller eide. Ved melding om at et større antall forvillede katter blir utsatt for lidelse, for eksempel sult og tørst, sykdom og skade, må myndighetene vurdere situasjonen og evt. iverksette de tiltak som er nødvendig.” NOAH mener at man her bør ta inn over seg den utredning (Katteutvalget 2001) som Landbruksdepartementet selv tok initiativet til. NOAH foreslår at denne utredningens konklusjon belyses i kommentardelen, eller at følgende tekst tas inn som et minimum: **“Katteutvalgets rapport av 2001 anbefalte Trap-Neuter-Return som et effektivt og dyrevennlig virkemiddel for å redusere bestanden av hjemløse katter på en måte som er gunstig for kattene og samtidig bidrar til holdningsskapende signaleffekt overfor publikum. Metoden er anerkjent og brukes i flere land. Kattene som kastreres og slippes ut igjen inngår deretter i et omsorgsprogram med mating og tilsyn i regi av frivillige/offentlige/ideelle organisasjoner.”**

NOAH har videre innsigelser i forhold til kommentardelens følgende tekst vedrørende oljeskadd fulgt:

”Hvorvidt det skal settes i verk tiltak for å redde fugl, må vurderes konkret i hvert tilfelle av de kompetente myndigheter. Både dyrevelferds- og naturforvaltningsmyndighetene bør i fellesskap vurdere om det skal iverksettes tiltak. Det bør her legges vekt på belastningene på dyret, kostnadene ved tiltaket og hvorvidt

tiltaket har betydning for overlevelse av truede bestander. Det antas å være lite hensiktsmessig å iverksette kostnadskrevenne tiltak som innebærer store belastninger for de enkelte dyr der dette ikke har noen betydning for bestanden.”

NOAH støtter på dette punkt uttalelse fra Nettverk for Oljeskadet Vilt og vil foreslå følgende endring i denne tekstens to siste setninger:

”Det bør her legges vekt på **prognose for rehabilitering, holdningsskapende effekt**, kostnadene ved tiltaket og hvorvidt tiltaket har betydning for overlevelse av truede bestander - **men også dyr av ikke-truede bestander bør vurderes faglig for rehabilitering. Tiltak for rehabilitering av dyr etter f.eks. oljeutslipp er et positivt tiltak for å fremme respekt for dyr, sikre bestander og utvikle miljøbevissthet i lokalmiljøer.** ”

Endelig bes det om høringsinstansenes syn på følgende: *”Det har vært vurdert å nedfelle i lovteksten en rett for enkelte profesjoner til å varsle uten hinder av deres taushetsplikt etter annet lovverk.* ”NOAH mener det bør fremgå klart av loven at taushetsplikt av annet lovverk ikke er til hinder for å varsle om brudd på dyrevelferdsloven. Samarbeid mellom eksempelvis helsevesen og dyrevern er svært viktig og er i andre land kommet lengre enn i Norge – f.eks. ved at krisesentre for kvinner og barn har samarbeid med hjelpesentre for dyr. Fra slikt samarbeid har man erfaring med at hjelpen til menneskene blir mer effektiv når også involverte dyr kan hjelpes samtidig (Striwing 1998).

§ 6. Kompetanse og ansvar

I kommentardelen står det: *”Alle som holder dyr, er pålagt å ha nødvendig kompetanse.”*

NOAH mener denne setningen må inn i § 6, 1.ledd, som bør lyde:

“Alle som holder dyr, er pålagt å ha nødvendig kompetanse. Dyreholder skal også sørge for at andre personer/personell som ivaretar dyret skal ha tilstrekkelig og faglig kompetanse. Andre skal ha nødvendig kompetanse til den aktiviteten de utfører.”

NOAH ser positivt på lovteksten, men foreslår at det også legges inn en bestemmelse om at: **“Ethvert dyrehold medfører et stort ansvar og at eier plikter å sette seg inn i det enkelte dyrs behov i forhold til fôr, stell, livsmiljø og livsutfoldelse.”**

NOAH foreslår også følgende tillegg:

“Det hviler et særlig kompetanseansvar på den som driver opplæring i hvordan dyr skal behandles.”

Bakgrunnen for tillegget er at adferdsterapi/dressurkurs for dyr blir stadig vanligere – det finnes en rekke ulike skoler innenfor dette felt. Enkelte av utøverne kan dessverre bidra til dårligere dyrehold gjennom å lære bort metoder som ikke er gunstige for dyrevelferden eller informere feil om dyrs behov og adferd. De som tar slike kurs kan likevel feilaktig tro at de øker sin kompetanse som dyreholdere. Selv om forskrifter kan regulere slik virksomhet, mener NOAH det er behov for et uttalt varsomhetsprinsipp i loven.

§ 7. Krav om registrering eller tillatelse

Ingen kommentar til lovteksten.

§ 8. Driftsformer, metoder, utstyr og tekniske løsninger

NOAH foreslår en tilføyning til begrepet dyrevelferd, for å sikre at dyrenes behov for et mest mulig naturlig og stimulerende livsmiljø ivaretas. Forslag til endring:

”Driftsformer, metoder, utstyr og tekniske løsninger som brukes til dyr, skal være egnet til å ivareta hensynet til dyrenes velferd og deres behov for et miljø som sikrer dem naturlig livsutfoldelse. Nye driftsformer, metoder, utstyr og tekniske løsninger skal være utprøvd og funnet egnet ut fra hensynet til dyrevelferd og dyrs individuelle og artstypiske behov før de tas i vanlig bruk. Den som tilbyr eller omsetter fast eiendom eller utstyr for bruk til dyr, har medansvar for at dette er egnet for formålet ut fra hensynet til dyrevelferd og dyrs behov.”

§ 9. Medisinsk og kirurgisk behandling

NOAH foreslår endringer i følgende lovtekst:

”Avhorning og kastrering er tillatt når det er nødvendig ut fra hensynet til dyrevelferd eller av særlige bruksgrunner.” endres til:

”Avhorning og kastrering er tillatt når det er nødvendig ut fra hensynet til dyrevelferd eller på annet vis for dyrets eget beste.”

Denne formuleringen er i tråd med kommentardelens formulering sitert fra Europakonvensjonen om kjæledyr: *”Konvensjonens artikkel 10 tillater kirurgi på friske dyr dersom det er nødvendig av veterinærmedisinske grunner eller det er til fordel for det aktuelle dyret.”* NOAH mener kirurgi på dyr kun må være motivert ut i fra dyrets eget beste eller dyrevernhensyn generelt. Hvis bruksgrunner tillates som tilstrekkelig grunn, kan praksis lettere bli utflytende – særlig er det vesentlig at ikke kastrering av gris av hensyn til kjøtt salg (rånelukt-problematikk) går under ”bruksgrunner”. Det må i denne sammenheng påpekes at kirurgiske inngrep på såkalt ”produksjonsdyr” ofte gjøres på en mindre lindring måte enn de samme inngrep på familiedyr; kastrering av henholdsvis grisunger med kun lokalbedøvelse og katt med full narkose, lokalbedøvelse og gjerne smertestillende er et slikt eksempel. ”Best practice” i smådyrmedisin tilsier ikke at kun lokalbedøvelse gir tilstrekkelig smertelindring for denne type inngrep på pattedyr.

NOAH vil videre påpeke at det særlig for katt (men det kan også være tilfelle for hund) er vektige dyrevernmessige grunner for kastrering (i betydningen fjerning av kjønnehormonproduserende organer hos både hunn og hann) – både motivert ut i fra enkeltindividet og utifra dyrevern-situasjonen generelt i forhold til hjemløshetsproblematikk. NOAH ønsker at det skal legges føringer for en forskrift der kastrering av katter blir normen for katteeiere medmindre det betales en særskilt avgift som bør gå til nettopp kastrering av og hjelp til hjemløse dyr. NOAH ønsker at følgende tekst skal tillegges i kommentardelen: **”Kastrering av katter er et viktig tiltak for å begrense dyrevernproblemet med hjemløse katter og ”uønskede” kattunger, det kan være aktuelt å i forskrift legge til rette for tiltak som øker andelen kastrerte katter i Norge. Kastrering er også et anerkjent tiltak overfor bestander med hjemløse katter som er for sky for å omplasseres: Kattene slippes ut igjen etter kastrering og inngår i et program hvor tilsyn og mating sikrer god**

dyrevelferd. Metoden kalles Trap-Neuter-Return, og ble anbefalt av Kattutvalget 2001, nedsatt av Landbruksdepartementet.”

NOAH vil understreke det positive ved å lovfeste ”bedøvelse og nødvendig smertelindring” ved smertefulle inngrep. Det er en nødvendig presisering for å komme bort i fra foreldede holdninger til dyrs smertefølelse, særlig innenfor stordyrmedisinen.

NOAH vil videre påpeke til hjemmel om forskrifter at det virker underlig at kongen skal kunne forby en viss type behandling. Medisinsk behandling er i stadig utvikling, og en behandlingsform som idag kan bli sett på som kontroversiell vil i morgen kunne bli standard – det viktigste vil være at behandlingen er dyrevernmessig forsvarlig slik det er presisert i paragrafens første ledd. Forbud mot visse typer kirurgiske inngrep kan derimot være aktuelt, såfremt inngrepene ikke utføres for dyrets eget beste. Imidlertid foreslår NOAH at dette reguleres ved at det ikke skal kunne dispenseres fra andre ledd om at kirurgi må være motivert ut i fra dyrets helse. NOAH foreslår at: *”Kongen kan gi nærmere forskrifter om medisinsk og kirurgisk behandling, herunder forby visse former for slik behandling og gjøre unntak fra andre ledd.”* endres til: **”Kongen kan gi nærmere forskrifter om medisinsk og kirurgisk behandling.”**

§ 10. Merking av dyr

NOAH foreslår at:

”Ved merking av dyr skal det benyttes forsvarlige metoder som ikke påfører dyret atferdsmessige begrensninger eller annen lidelse.” endres til:

”Ved merking av dyr skal det benyttes forsvarlige metoder som ikke påfører dyret atferdsmessige begrensninger, lavere overlevelsesmulighet eller annen lidelse eller ubehag.”

Bakgrunnen for å tilføye ”ulemper” er praksis som etter sedvane utføres ved en del forsøkslaboratorier (det henvises til FDU for nærmere informasjon). Blant annet er det fremkommet at mus merkes ved at store deler av ørene eller en eller flere tær kuttes av. Dette gjøres uten bedøvelse, og mens musene er nyfødte. Det synes i visse forskermiljøer å være rådende holdninger om at spedyr ikke føler smerte – noe som er på tvers av moderne kunnskap og som den nye dyrevelferdsloven har tatt hensyn til ved å presisere at smertefølelse endog er relevant for fosterstadier. Slik praksis innenfor merking defineres ikke av merkeren som ”lidelse”, men ”ubehag”. Videre ønsker NOAH følgende formulering tatt inn i selve lovteksten i tråd med intensjonen fra paragraf om medisinsk og kirurgisk behandling:

”Ved fjerning av kroppsdel på dyr som merkemetode eller andre merkemetoder som anses påføre dyr ubehag skal det nyttes smertelindring og om nødvendig bedøvelse.”

Bakgrunnen for å tilføye ”lavere overlevelsesmulighet” er praksis med å merke ville dyr i forskningsprosjekter som grenser til forvaltningstiltak. NOAH mener det ikke er akseptabelt å viske ut grensen mellom forskning og forvaltning ved å eksempelvis påføre dyr radiosendere som deretter gjør dem mer sårbare for peiling og jakt. Slik praksis risikerer å svekke tillitten til forskningen, i tillegg til den åpenbare ulempe det er for det merkede dyret selv.

§ 11. Transport

NOAH foreslår følgende tillegg til paragrafen:

”Transport av dyr skal ikke utgjøre store deler av dyrenes liv, og transportmidler skal ikke brukes som oppstallingsrom for dyr.”

Tillegget ønskes både på grunn av praksis med å bruke transportmiddelet til oppstalling av dyr over natten før de tas livet av på slakteri, og på grunn av den uholdbare situasjon der dyr for fremvisning i sirkus tilbringer mesteparten av sin tid i transportmiddelet eller under transport. Transportsituasjonen er i seg selv belastende, da dyrene er i en situasjon hvor de ikke har normal kroppskontroll, og andre sanser (syn) hindres også slik at de ikke kan ha full oversikt over sin situasjon.

Undersøkelser på enkelte dyrearter bekrefter at transport i seg selv oppleves som ubehag (Austin 1996), men like viktig er det at transportvogner representerer en provisorisk og svært begrenset form for oppstalling. Etter NOAHs mening er det derfor behov for å begrense både mengden transport i dyrets liv og bruken av transportmiddelet til oppstalling.

§ 12. Avliving

NOAH ønsker følgende endring:

”Dyr som eies eller på annen måte holdes i menneskers varetekt, skal bedøves før eller samtidig med avlivingen. Bedøvningsmetoden skal ikke påføre dyr vesentlig ubehag og skal gi bevissthetstap og sikre smertefrihet som varer inntil døden inntreffer. Når dyret er bedøvd, skal det avlives umiddelbart.” endres til:

”Dyr som eies eller på annen måte holdes i menneskers varetekt, skal bedøves før avlivingen, eller bedøvelsen i seg selv skal medføre avliving. Bedøvningsmetoden skal ikke påføre dyr vesentlig ubehag og skal gi bevissthetstap og sikre smertefrihet som varer inntil døden inntreffer. Dyr skal ikke avlives med mindre bedøvelsen er virksom og sikrer fullstendig bevisstløshet og smertefrihet.”

NOAH er prinsipielt imot avliving av andre grunner enn at det er til dyrets eget beste å ikke leve videre. I et samfunn hvor dyr tas livet av for en rekke formål, er det imidlertid av stor viktighet at en slik paragraf hindrer smerte og lidelse forbundet med avliving. NOAH mener det er positivt at det stilles krav til at bedøvelsen selv ikke skal medføre ubehag, men påpeker at en rekke bedøvelsesmetoder idag påfører betydelig lidelse og smerte – inkludert CO₂-bedøvelse og strømbedøvelse (Raj 1995; Smith 20007; EFTA 2006; AVMA 2007). NOAH ønsker at det skal presiseres at bedøvelsen skal være virksom før avlivingen tar til; det er uheldig at ordet ”samtidig” innføres i loven uten at det stilles krav til at selve avlivingen skal være smertefri. Slik ordlyden i loven er nå kan man bedøve et dyr (med en smertefri bedøvelse) og samtidig avlive dyret (med en smertefull avliving) før bedøvelsens effekt er inntrådt. Det er mulig at ordet ”samtidig” er innført for å dekke de situasjoner hvor bedøvelsen selv medfører så dypt bevissthetstap at klinisk død inntreffer. Men ”samtidighets”-begrepet kan også tolkes slik at man kan bedøve og f.eks. blodtappe samtidig – og det vil da kunne oppstå diskusjon om hvorvidt religiøst betinget slakt hvor man skjærer strupen over på dyret og rett etterpå ”nesten samtidig” skyter med bolt pistol som bedøvelse, faller inn under dette. For å hindre at en slik uklarhet oppstår foreslår NOAH å fjerne samtidighets-begrepet. NOAH mener dessuten at det viktige må være at dyr faktisk er smertefrie og bevisstløse når avliving tar til - for tidlig avliving er like

ille som avlaving når bedøvelsen holder på å gå ut igjen. Vi foreslår på samme måte å fjerne begrepet "samtidig" fra kommentardelen på dette punktet.

"Det finnes områder hvor kravet til bedøving under dagens forhold er praktisk umulig å etterleve." sies det i kommentardelen. NOAH mener at man da snarere bør gå disse praktiske forholdene etter i sømmene istedenfor å fire på kravet om bedøving før avlaving. NOAH mener derfor at dispensasjonsmulighet fra andre ledd bør strykes. Kommentardelen sier også: *"Det vurderes ikke som aktuelt å gi unntak fra krav om bedøving før eller samtidig med avlaving for ulike former for rituell slaktning av produksjonsdyr."* NOAH mener det ikke er godt nok å nevne dette kun i kommentardelen og mener at selve loven ikke bør gi mulighet til dette, og at dispensasjonsmuligheten til andre ledd må strykes.

NOAH vil gi sin tilslutning til setningen: *"Dyr skal ikke være gjenstand for avlaving som et selvstendig underholdnings- eller konkurranseelement."* Det er viktig for å understreke lovens innledende formålsparagrafer – som medfører at dyr skal vises respekt og at dyr har egenverdi - at man setter begrensninger for hvilke formål deres liv kan tas fra dem. Imidlertid sier kommentardelen; *"Departementene ønsker ikke med dette å gi opphav til en diskusjon om dyrs rett til liv, og viser til at dyr lovlig kan avlives uten at dette er nødvendig av dyrevelferdsmessige grunner."* NOAH mener denne setningen er unødig for å forklare bakgrunnen for lovteksten, og at den for dette formål kan strykes. NOAH mener også at det er sterkt kritikkverdig av departementet å gi uttrykk for å ville begrense samfunnsdebatt. NOAH mener setningen bør strykes da den gir et inntrykk av at det offisielle Norge ikke ønsker at diskusjon om dyrs rettigheter og verdien av dyrs liv, skal være en del av samfunnsdebatten. NOAH finner det i strid med god skikk å slik legge offentlige føringer for hva som er ønsket samfunnsdebatt.

NOAH vil videre påpeke at det er i samsvar med opinionen å begrense adgangen til å ta dyrs liv ytterligere. Lovens kommentardel henviser til dyrevernaven i England som en foregangslov i moderne sammenheng. NOAH foreslår at man benytter en lignende formulering som er brukt i engelsk sammenheng (*Fur Farming Prohibition Act 2000*) for å hindre at dyr avlives kun for pelsproduksjon. NOAH ønsker at følgende setning tas inn i loven:

"Dyr skal ikke være gjenstand for avlaving utelukkende eller hovedsaklig for bruk av pelsen eller produksjon av luksusartikler."

Det er i tråd med norsk opinion og internasjonal etologisk forskning å forby pelsdyroppdrett (*Opinion 2000; Rådet for Dyreetikk 1994; Scientific committee on animal health and animal welfare 2001; Broom et al. 1998; Wiepkema 1994*), NOAH mener derfor en moderne dyrevelferdslov må legge et slikt forbud til grunn. Stortinget vedtok at avvikling av pelsdyroppdrett burde vurderes dersom man ikke innen ti år har klart å endre forholdene til å tilfredsstille dyrenes behov, sørge for tamme dyr og utrede alternative avlivingsmetoder. Pelsdyrnæringen ser etter 6 år svært lik ut som da dette ble vedtatt – næringen har med andre ord fire år på seg til å innfri krav som man kan sette betydelige spørsmålstegn om lar seg innfri innenfor konseptet med burdrift av dyr. Departementet har i ettertid snudd om på vedtak fra Stortinget (ang. båsdrift av ku og kastreringsforbud av gris), og det er tydeligvis ikke noe til hinder for å justere Stortingets avgjørelser i forbindelse med dyrevernmeldingen i disse tilfellene. Når det gjelder pelsdyrhold er Stortingets uttalelse av avvikling bør vurderes, og det

er etter NOAHs mening en svært legitim anledning å vurdere dette i forbindelse med en ny modernisert dyrevelferdslov som i større grad enn før skal legge vekt på egenverdi og dyrets behov for positive opplevelser så vel som fravær av negative opplevelser. Det er både betimelig og nødvendig å vurdere hvorvidt pelsdyrhold er i samsvar med lovens intensjoner, og NOAH foreslår å gå inn for et eksplisitt forbud slik flere andre land har gjort (*Fur Farming Prohibition Act 2000; Derecto Legislative 2001; SJVFS 2001; Swiss regulations concerning fur farming 1999; Østerikisk lov 2004; Nederlandsk lov 1998-99*)

Dersom departementet skulle mene at forbud mot avliving for pels er for konkret for lovens oppbygning, foreslår NOAH følgende formulering:

”Dyr skal ikke være gjenstand for avliving hovedsaklig for produksjon av luksusartikler.”

NOAH vil videre foreslå at det tas inn i loven en bestemmelse om at person som bedøver og avliver dyr må være kompetente til dette. Denne formuleringen var tilstede i den gjeldende loven, og der var også et krav om alder på personen. I tråd med innholdet i § 6, mener NOAH det er viktig å opprettholde aldersgrense, og foreslår følgende tillegg til første ledd:

”Personer som bedøver og avliver dyr skal ha den nødvendige opplæring i dette og må være over 16 år.”

NOAH stiller seg undrende til formuleringen om ”skadedyrbekjempelse” i siste ledd, det er uklart hva som menes med dette. Hvis man mener at det skal lages forskrifter som regulerer avliving av dyr i konfliktsituasjoner med mennesker inngår dette i setningens første del. Ordet ”skadedyr” er ikke definert i loven, og er et stigmatiserende ord som ikke bør brukes i en moderne dyrevelferdslov. Ethvert dyr/dyreart kan defineres som ”skadedyr” hvis det er i konflikt med et menneske, men som loven sier skal ikke dyr kun defineres utifra sin ”nytteverdi” (eller negativ nytteverdi – f.eks. ”skadedyrstatus”), men ut i fra sin egenverdi. Det er derfor tilrådelig å ikke benytte ordet ”skadedyr”. Videre ønsker NOAH at dispensasjon fra andre ledd bortfaller, som tidligere nevnt. NOAH ønsker også at formål for avlivingen skal kunne være under kontinuerlig vurdering, og foreslår derfor at:

”Kongen kan gi nærmere forskrifter til utfylling av denne bestemmelsen, herunder krav til miljø, utstyr og håndtering i forbindelse med avliving, og om skadedyrbekjempelse ut fra hensynet til dyrevelferd. Kongen kan gjøre unntak fra bestemmelsene i andre ledd.” endres til:

”Kongen kan gi nærmere forskrifter til utfylling av denne bestemmelsen, herunder krav til miljø, utstyr og håndtering i forbindelse med avliving, og forbud mot typer av avliving og avliving for særlige formål.”

§ 13. Bruk av dyr i forsøk og undervisning

NOAH er prinsipielt imot bruk av dyr i forsøksvirksomhet som har negative konsekvenser for det enkelte dyr og hindrer dyrets utfoldelse. Bortsett fra visse studier av dyr i deres naturlige miljø, vil svært mye av forskning på dyr falle inn under denne kategorien. NOAH mener det bør være et utgangspunkt at slik forsøksvirksomhet er uønsket og noe man streber etter å gå bort ifra, slik også prinsippet om de internasjonalt aksepterte ”3R-er” forutsetter (*Russel & Burch 1959*). NOAH ønsker

derfor at ”speilvendingsprinsippet som tildels var tilstede i den tidligere loven skal videreføres og at følgende setning skal være paragrafens første setning:

”Det er i utgangspunktet forbudt å drive forsøk med dyr, og bruke dyr til dyreforsøkslignende aktiviteter i undervisning/trening.”

NOAH ønsker å kommentere bruk av dyr i undervisning/trening spesielt. I kommentardelen står det: ” *Det er ikke realistisk å unngå en hver bruk av dyr i forsøk og undervisning.* ” . Dersom man med ”bruk av dyr i undervisning” inkluderer praksis i klinikk for veterinærstudenter, stemmer uttalelsen - en slik definisjon av ”bruk av dyr” er derimot ikke sedvane i internasjonal sammenheng. Dersom man derimot mener det som kalles ”harmful use of animals” – d.v.s. bruk av dyr i undervisning hvor dyret tas livet av, skades eller holdes i fangenskap for undervisningens skyld, er utsagnet ikke i samsvar med oppdaterte vitenskapelige studier på området (*Martinsen & Jukes 2005; Patronek & Rauch 2007*). Det er fullt ut mulig og realistisk å unngå denne type bruk av dyr i undervisning og treningssammenheng. NOAH mener det er svært viktig å skille mellom ”bruk av dyr” (”harmful use”) og nøytralt/positivt arbeid med dyr (neutral/positive work with animals”) i undervisningssammenheng. På eksempelvis Norges Veterinærhøgskole vil undersøkelse og behandling av dyr som bringes inn for behandling av eiere (enten det dreier seg om hund, hest eller ku) være til fordel for dyret, mens trening av kliniske teknikker på forsøksdyr som er kjøpt inn for formålet ikke vil være til fordel for dyret. Hester og hunder er brukt til slik trening ved NVH opp gjennom årene, hvorav også hester er brukt til letale operasjonsøvelser. Det fremstår meget klart at den ene gruppen dyr er under studentenes behandling for sitt eget beste, mens den andre gruppen tvert imot er skadelidende /har ulemper av den rolle de spiller i undervisningen. NOAH mener at den bruk som kommer inn under forsøksdyr-virksomhet i undervisning bør være forbudt, da denne bruk kan erstattes med andre metoder. Enkelte tvilstilfeller – slik som rektalisering av dyr på slakteri, hvor rektaliseringen ikke er til dyrets beste og ei heller en nøytral opplevelse – mener NOAH at det er mer hensiktsmessig ut i fra dyrevelferdsperspektiv å definere bruken som ”forsøksdyr-bruk”, som da også bør (og kan) erstattes. Forsøksdyrlignende bruk av dyr i undervisningen er unødig, og kliniske ferdigheter kan oppøves på en fullt ut tilfredsstillende måte ved bruk av modeller før eventuell klinisk undervisning. NOAH vil for øvrig fraråde NVHs anmodning som synes å innebære et mer liberalt skille mellom pasienter og forsøksdyr – NOAH mener det er av vesentlig betydning at det skilles mellom disse gruppene med dyr – og at forsøksdyrlignende bruk av dyr i undervisning forbys. NOAH foreslår på bakgrunn av dette følgende tillegg til loven:

”Dyr skal ikke være gjenstand for avliving i forbindelse med, eller holdes utelukkende for, bruk i undervisning/trening.”

NOAH støtter opp under presiseringen av avliving av dyr for forsøk defineres på samme måte som bruk av levende dyr i forsøk – da disse dyrene hittil har havnet i en gråsoner der det er vanskelig både å kartlegge omfanget av bruken og livskvaliteten til dyrene.

NOAH vil videre påpeke at bruk av dyr i xenotransplantasjon bør problematiseres langt tydeligere i kommentardelen; argumentene fra høringssvarene som førte til at foreslått lov om xenotransplantasjon ikke gikk igjennom i 2007, bør komme frem i kommentardelen.

NOAH vil videre problematisere det forhold at ”forsøksdyr”, spesifikt hunder, oppavles i Norge til salg i utlandet. Det er kritikkverdig at avl av dyr til forsøk er kommersiell virksomhet, samtidig som det er et uttalt politisk mål fra Stortinget om at slik bruk av dyr skal reduseres (*Stortingsmelding nr. 12 om dyrehold og dyrevelferd 2002-03*). Det synes kritikkverdig å samtidig bidra til mulig økt bruk i land som kanskje ikke har et uttalt mål om reduksjon, ved å tillate kommersiell oppdrettsvirksomhet i Norge. NOAH foreslår derfor følgende tillegg:
”Salg av forsøksdyr til utlandet som ren kommersiell virksomhet er ikke tillatt.”

NOAH vil videre understreke at forsøksdyrvirksomhet er et område hvor dyr risikerer å påføres ekstreme negative påkjenninger – bl.a. i smerteforskning, stressforskning og toksikologiske tester. Det er positivt at det videreføres begrensninger for forsøk ”dersom formålet kan oppnås uten bruk av dyr”, men i praksis har det til nå ikke blitt praktisert tilstrekkelig undersøkelser av verken tilsynsorgan eller forsker for å finne alternative metoder til forsøk. I praksis utføres det derfor forsøk som det finnes alternativer til – både innenfor forskning og undervisning. Dette bidrar til en uthuling av lovverket – formuleringer etterleves ikke i praksis og det er store vanskeligheter med å implementere alternativer, selv i de tilfellene der alternativene er klart bedre enn dyreforsøkene (ett eksempel på dette er testing av skjelltoxiner, for nærmere referanse henvises til Tore Aune, NVH). Det er derfor av stor viktighet at loven følges opp av eksplisitte forbud mot forsøk i forskrift – ved forbud vil bruk av alternativer kunne implementeres på tross av inngrodde tradisjoner og andre hindre som hittil har begrenset bruken av alternativer.

§ 14. Særskilte forbud

NOAH bifaller de nevnte forbud, og ønsker følgende tillegg til paragrafens første ledd:

- ”e) bruke levende dyr som lotterigevinster/premier/salgsfremmende utstillingsobjekter og***
- f) behandle dyr nedverdiggende”***

Dyr skal ikke benyttes som lotterigevinst: Det finnes ingen vektige grunner for at levende dyr noensinne skal måtte nedvurderes til å måtte være kun en gevinst i et lotteri eller en premie i en konkurranse. Derfor bør det også eksplisitt forbys i loven. På samme vis mener vi forbud mot å utstille dyr i butikkvindu etter gjeldende dyrevernlov bør videreføres i sammenheng med dette.

Dyr skal ikke bli behandlet nedverdiggende av mennesker. Slik behandling forringer respekt for dyr generelt, og fører til et negativt syn på enkeltindividet, og bør derfor tydeliggjøres i loven som et særskilt forbud.

NOAH mener prinsipielt at det som åpenbart bør være forbudt å gjøre med/mot dyr bør stå eksplisitt i lovteksten, og ikke reguleres i forskrifter. De eksplisitte forbudene bør fortrinnsvis stå så tidlig som mulig i loven, eventuelt i senere og mer relevante paragrafer. Slike eksplisitte forbud vil øke lovens gjennomslag og forståelse blant folk flest, og vil opplagt bedre ivareta lovens formål om å fremme respekt for dyr og ha en holdningsskapende effekt.

NOAH vil uttrykke bekymring om at en rekke forhold som var eksplisitt forbudt i henhold til gjeldende dyrevernlov nå ikke er nevnt annet enn indirekte. Dette gjelder forhold som å holde fisk i steng, oppbevare levende fisk/krepsdyr i butikkvindu, holde hund varig bundet i kortere lenke enn ti meter, brennmerke dyr, drive dyr for hardt, bruke pisk som fremdriftsmiddel på hest, dressere dyr slik at de blir skremt, sette anretning på fjørfe for å hindre hakking, kupere ører/hale, nebbklipping av høner og sette trynering på gris. Noen av disse forbudene dekkes av § 9 om medisinsk og kirurgisk behandling, og noen vil muligens kunne sies å dekkes av § 14 forbud mot vold mot dyr. Men praksis stemmer ikke overens med teksten; det er i praksis tillatt å utøve vold mot dyr i ulike sammenhenger, og derfor vanskelig å ramme de forhold som tidligere var eksplisitt forbudt, under en ny generell lovtekst. NOAH foreslår følgende tillegg i §14 siste ledd – eventuelt til § 41 om overgangsbestemmelser første ledd:

”Forbud etter lov 20. desember 1974 nr. 73 om dyrevern under §8, § 11 og § 13 skal likevel fortsatt gjelde inntil forskrifter sikrer at disse forbud formaliseres utenom selve lovteksten.”

NOAH ser det som svært ugunstig at den nye dyrevelferdsloven kan tolkes dithen at det eksempelvis er tillatt å holde hund varig bundet i bånd på under ti meter eller bruke pisk på hest. Det kan argumenteres for at disse praksiser fortsatt er ulovlige fordi det er forbudt å utøve vold mot dyr og at dyrs levemiljø skal gi ”god velferd”. Det er derimot vanskelig å argumentere for at det er verre å holde en hund bundet varig (per idag ikke tillatt) enn å holde en rev i bur (per idag tillatt) eller å drive en hest med pisk (per idag ikke tillatt) enn å drive en gris med strømstav (per idag tillatt). Det sier seg selv at NOAHs holdning er at alle praksiser som innebærer vold mot dyr og gir dyr et utilstrekkelig levemiljø bør være forbudt. All den stund man ikke har noen garanti for at den nye dyrevelferdsloven vil virke på en slik måte overfor alle dyr, mener NOAH at man som et minimum bør sørge for å videreføre all beskyttelse som den tidligere dyrevernloven ga enkelte arter, og at dette kan løses på ovennevnte vis. Dersom det ikke anses aktuelt å føre inn en slik overgangsbestemmelse i loven foreslår NOAH at de forhold som er nevnt i gjeldende §8, §11 og §13 eksplisitt nevnes i forarbeidene som eksempler på forhold som vil omfattes av forbud mot vold av ny § 14, operative inngrep av § 9 eller anses i strid med § 22 om egnet levemiljø.

§ 15. Bygninger, gjerder og andre mindre innretninger.

NOAH stiller seg bak innholdet i paragrafen, inkludert forbud mot piggråd. NOAH foreslår følgende endring, d.v.s. fjerning av begrepet ”unødig”:

”Bygninger, gjerder og andre mindre innretninger skal utføres eller oppføres og holdes ved like slik at dyr ikke utsettes for fare for unødige påkjenninger og belastninger.” endres til:

”Bygninger, gjerder og andre mindre innretninger skal utføres eller oppføres og holdes ved like slik at dyr ikke utsettes for fare for påkjenninger og belastninger.”

NOAH ser ingen grunn til at bygninger og gjerder etc. skal måtte påføre dyr ”nødvendig” påkjenning og belastning. Det antas at paragrafen her uansett ikke omfatter veterinærmedisinsk utstyr for å kunne behandle dyr og som kan medføre ”nødvendig” belastning for å behandle dyret.

§ 16. Merking, presentasjon, reklame og markedsføring

NOAH ser i utgangspunktet ikke på dyr som salgsvarer, og mener at denne paragrafen slik sett er noe uvanlig i en dyrevelferdslov. All den stund dyr likevel brukes som salgsvarer idag, mener NOAH innholdet i paragrafen er svært viktig, og det kan gagne dyrenes velferd å kunne ramme uriktig og villedende reklame av varer fra dyr etter dyrevelferdsloven. NOAH stiller seg derfor positive til paragrafen under de gitte forutsetninger

§ 17. Sporbarhet

Ingen kommentar.

§ 18. Omsetning m.v. av produkter fra dyr

NOAH bifaller denne paragrafen, og mener den kan være et svært viktig verktøy for å bedre dyrs status og velferd dersom forskrifter forbyr omsetning av produkter ut ifra den lidelse de har forårsaket for dyr.

§ 19. Adgang til sted og plikt til å yte bistand

Ingen kommentar.

§ 20. Opplysningsplikt, dokumentasjon og kontrolltiltak

Ingen kommentar.

§ 21. Generelle vilkår for hold av dyr

NOAH mener formuleringen i 1. ledd er uheldig og kan tolkes som om loven åpner for uforsvarlig hold av dyr, så sant dyret i en ikke definert fremtid kan "tilpasse seg holdet". Det bør være en selvfølge at dyr ikke skal holdes hvis de ikke fra holdet påbegynnes kan tilbys forsvarlige og tilstrekkelige dyrevelferdsmessige forhold vurdert ut fra dyrets individuelle behov og dyrets beste. Formuleringen kan også tolkes dithen at hvis dyret "tilpasser seg", d.v.s. overlever under gitte forhold, så aksepteres forholdene – selv om dyrets tilpasning innebærer ulemper for dyret. Selv om begrepet "dyrevernmessig forsvarlig" er brukt, ser man i praksis at "forsvarlig" er et tøyelig begrep som ikke utelukker lidelse for dyret. I kommentardelen står det at: "*Ville dyr i fangenskap kan blant annet ha problemer med å tilpasse seg innskrenket bevegelsesfrihet.*" NOAH er enig i denne betraktningen når det gjelder ville dyr, men påpeker at den delvis er misvisende for dyr man ser på som "temmede"/"domestiserte". Disse dyrene har også åpenbart problemer med innskrenket bevegelsesfrihet. Stereotyp adferd er velkjent for både kuer på bås, høner i bur og andre dyr som man ikke vanligvis karakteriserer som "ville". Deres "tilpasning" til miljøet betyr ikke at de ikke lider – likevel aksepteres denne "tilpasningen" i gjeldende praksis. NOAH mener det er et prinsipp at dyr ikke skal "tilpasses" miljøet, men at miljøet skal "tilpasses"/tilrettelegges for dyrene. Derfor er formuleringen uheldig, til tross for at den inneholder gode intensjoner.

Videre mener NOAH det er riktig å innføre krav om å ta hensyn til dyrs sosiale behov i denne paragrafen. egne paragrafer om miljø, fôring og stell ivaretar ikke tilstrekkelig det faktum at dyr ikke eksisterer alene i sitt miljø, men i relasjon til andre dyr. Livskvaliteten til dyr henger nøye sammen med hvilke sosiale relasjoner de har mulighet til å ha til andre dyr. De fleste dyr har fortrinnsvis relasjoner til dyr av samme art, men man ser at også dyr av ulike arter kan danne positive relasjoner til hverandre. Enkeltindividets eventuelle behov for sosiale relasjoner må derfor anerkjennes i lovteksten. Det bør i så fall nevnes i kommentardelen at det ikke er ment å ramme dyrehold der eier selv fungerer som ”flokk” ved at f.eks. hund er et fullverdig familiemedlem som fritt kan få tilfredsstilt sitt behov for sosial samhörighet gjennom mennesker som bor sammen med dyret.

NOAH foreslår at:

”Dyr skal bare holdes hvis de kan tilpasse seg holdet på en dyrevelferdsmessig forsvarlig måte.” endres til:

”Dyr skal bare holdes hvis de kan tilbys dyrevernmessig forsvarlige forhold, som ivaretar deres individuelle og artstypiske behov. Flokkdyr skal dessuten ikke holdes alene, men sammen med andre dyr, fortrinnsvis artsfrender, på en slik måte at deres sosiale behov kan imøteses.”

§ 22. Dyrs levested

NOAH mener 1. setning i § 22 er et positivt fremskritt i forhold til dagens dyrevernlov. Å eksplisitt stille krav til dyrs individuelle og artstypiske behov er helt sentralt for å oppnå god dyrevelferd. Det er også svært positivt at ord som ”trygghet og trivsel” og ”stimulerende aktiviteter” spesifikt nevnes i loven, da dette er sentrale kriterier for god dyrevelferd på individnivå. Men skal loven oppnå sin hensikt, så må formuleringene i loven være annet enn uforpliktende ord. Blant annet vil hold av dyr i bur eller oppbundet aldri kunne oppfylle de kravene som følger av formuleringene nevnt over. Derfor bør forbud mot hold av dyr i bur eller oppbinding som oppstillingsmåte innarbeides i lovteksten. NOAH mener prinsipielt at ingen dyr skal kunne holdes permanent i bur eller permanent oppbundet. Bur og fastbinding bør være et hjelpemiddel kun for begrensede perioder f.eks. i forbindelse med behandling av syke dyr, rehabilitering etc. En slik endring vil åpenbart kreve omfattende omlegging av dagens praksis. I tråd med intensjonen i loven om å tilfredsstille dyrs behov, inkludert bevegelsesbehov, vil NOAH likevel hevde at lovteksten bør sette som utgangspunkt at slikt hold av dyr i utgangspunktet er forbudt. Det bør fremgå direkte av loven at hold av dyr i bur og oppbinding av dyr som oppstillingsform bare er lovlig i unntakstilfeller, som evt. må reguleres i forskrifter.

NOAH foreslår følgende tillegg som siste setning i første ledd:

”Dyr skal ikke holdes i bur eller holdes oppbundet som oppstillingsform annet enn for behandling/rehabilitering og andre unntakstilfeller regulert gjennom forskrift.”

§ 23. Tilsyn, stell og fôring

NOAH mener innholdet i paragrafen i store trekk er meget bra. Særlig setter NOAH pris på en avklaring i forhold til at dyreholder er ansvarlig for å beskytte dyr fra ”skade, sykdom predatorer og andre farer”, NOAH vil imidlertid understreke at

beskyttelse mot predasjon ikke må gjøres på en slik måte at det går utover de dyr som defineres som predatorer. NOAH mener også at det bør stå ”nødvendig” behandling, og at det presiseres at avlving ikke er det første en dyreholder bør gripe til istedenfor behandling. NOAH foreslår at c) skal lyde:

”dyr beskyttes mot skade, sykdom, parasitter, predatorer og andre farer. Dette skal gjøres på en slik måte at dyr som defineres som predatorer blir minst mulig skadelidende. Syke og skadde dyr skal gis nødvendig behandling og avlives dersom de ikke kan bli bra igjen.”

NOAH synes formuleringen om tamhet ”der det er relevant” er noe uklar. NOAH mener det bør være vesentlig at dyrenes daglige omgang med de mennesker de kjenner ikke oppleves som negativt. Derimot kan det være for mye å forlange at dyr skal være tamme nok til å kunne håndteres av en fremmed, f.eks. en veterinær – både tamme og mindre tamme dyr vil kunne oppføre seg ”uhåndterbare” i en slik situasjon. NOAH er usikker på hva lovteksten egentlig krever. Det vil uansett kreves at dyr skal kunne gis forsvarlig behandling dersom de blir syke. NOAH foreslår derfor at e) skal lyde:

”dyr skal være tilstrekkelig tamme for å ikke oppleve håndtering av dyreholder som ubehagelig/fryktskapende.”

§ 24. Avl og bioteknologi

NOAH mener innholdet i paragrafen er bra, og slutter seg til tillegget om at ikke arveanlegg som er til ulempe for dyret skal videreføres i avl. Det er viktig at det ikke gjøres unntak fra denne bestemmelsen for eksempelvis broiler-industrien – alle dyr bør ha krav på beskyttelse fra å bevisst bli påført fysiologiske ulemper gjennom avl. NOAH stiller seg undrende til at forskrifter kan gis for ”hold av dyr i strid med prinsippene i denne paragrafen”. Det kan synes som om forskrifter skal utformes for å åpne for avl som strider mot prinsippene, istedenfor å videreføre og konkretisere prinsippene i paragrafen. Det er usikkert hva departementet mener. I kommentardelen sies det at: *”Det knytter seg særlige utfordringer til håndhevelsen av bestemmelsen med tanke på innførte dyr som kan forventes å lide i Norge som følge av defekter skapt gjennom avl.”* Hvis det er slike situasjoner det siktes til i lovteksten, foreslår NOAH at:

”Kongen kan gi nærmere forskrifter om avl og hold av dyr i strid med prinsippene i denne paragrafen.” endres til:

”Kongen kan gi nærmere forskrifter om avl av dyr, og import av dyr som er avlet i strid med prinsippene i denne paragrafen.”

§ 25. Trening, fremvisning, underholdning og konkurranser

NOAH mener denne paragrafen er et sterkt tilbakesteg for dyrevelferden, og henstiller til departementet om å endre denne paragrafens intensjon. Gjeldende dyrevernlov har forbud mot bruk av dyr til fremvisning og for underholdning, mens den nye dyrevelferdsloven legger opp til at all underholdning med dyr skal være tillatt. Dette er et vesentlig tilbakesteg. NOAH vil minne om forarbeidene til den gjeldende dyrevernloven, der det blant annet slås fast at. ”Det vil ikke komme på tale at det til dyreparken knyttes tivolipregede arrangementer (...) Det var lovutvalgets klare oppfatning at det ikke åpnes adgang til anlegg som har preg av zoologisk hage. Med

begrepet "zoologisk hage" forstås mer lukkede anlegg med sterkt innskrenket bevegelsesmulighet for det enkleste dyreslag (...) Det knytter seg helt spesielle dyrevernmessige problemer til framvisning av dyr på sirkus o.l. Disse problemene har heller ingen sammenheng med spørsmålet om dyret er "vilt" eller ikke. Disse dyr er stadig på reise og utsatt for alltid skiftende miljø." (Frøslie 1997) Med andre ord var forarbeidene til den gjeldende loven klar på at bruk av dyr i underholdningen var svært problematisk. I praksis utviklet det seg imidlertid en svært liberal dispensasjonsordning hvor f.eks. reptilparker (med preg av zoologisk hage) og fremvisning av kenguru på sirkus har vært tillatt i Norge de siste år. Det man i den nye dyrevelferdsloven har gjort, er å legge den liberale dispensasjonsordningen til grunn og åpne opp for bruk av dyr i underholdning. Det legges endog til grunn at slik bruk vil bli mer omfattende all den stund "fritid og opplevelser utgjør en stadig større del av vår tilværelse". Dette hensynet har etter NOAHs mening ingenting i en moderne dyrevelferdslov å gjøre. Det er dyrenes behov som skal ligge til grunn for hva som anses lovlig eller ikke – men i kommentardelen til denne paragrafen berøres dyrevernpå problemene ved sirkus og dyrehager overhodet ikke, til tross for at det finnes betydelig forskning på området (Norton et al. 1995; Shepherdson 1998; Rushen 1993; Friend 1998; Moss 1988; Poole 2001) Isteden blander kommentardelen sammen arrangementer hvor dyr som ellers holdes som familiedyr deltar en enkeltstående gang (brukshundprøver) og arrangementer der dyr holdes og avles kun for underholdningens skyld og lever under meget begrensede forhold nettopp for arrangementets skyld (sirkus). Det hevdes at dyrene "har glede av aktivitetene" uten å berøre de mange problematiske sidene ved dyrehold som sirkus og dyrehager. Dette er en svært lite balansert fremstilling, og bør endres.

NOAH foreslår at:

"Fremvisning kan for eksempel skje i form av sirkus, dyreparker og ulike oppvisninger. Utstilling og bruksprøver for kjæledyr og sportsdyr er utbredt. Hesteveddeløp, ridekonkurranser og hundekjøring er vanlige konkurransereformer. Ofte synes dyrene selv å ha glede av aktivitetene, og de kan gi dyrene verdifulle stimuli og fysisk aktivitet. En del metoder og tvangsmidler brukt under temming, trening og konkurranse kan imidlertid påføre dyr uheldige påkjenninger eller annen lidelse." endres til:

"Fremvisning kan på den ene siden skje i form av utstilling og bruksprøver for kjæledyr og sportsdyr – på slike arrangementer vil dyrene kun være over en kortere periode og eventuell belastning på dyrene er ikke av varig natur. På den annen side vil dyrehager og sirkus holde dyr nettopp på grunn av fremvisning/underholdning, og dyrene vil her være utsatt for belastning forbundet med fremvisning på permanent basis. Hesteveddeløp, ridekonkurranser og hundekjøring er vanlige konkurransereformer – for dyr brukt i konkurranser vil noen dyr oppleve stor grad av belastning, mens andre vil kunne tenkes å oppleve en lettere grad. I tilfeller der fremvisningen/konkurransen arrangeres på en hobbypreget basis med fokus på dyrene, vil ofte dyrene selv kunne ha glede av aktivitetene, og de kan gi dyrene verdifulle stimuli og fysisk aktivitet (agility/søk) I de tilfeller der dyr avles og holdes for selve underholdningens skyld og det er det kommersielle momentet ved underholdningen som er drivkraften, er risikoen større for vesentlig lidelse for dyrene – i sirkus vil f.eks. dyr ha permanent innskrenket bevegelsesfrihet, bli transportert store deler av tiden og utføre øvelser som i seg selv kan være belastende. Det er de senere år fremkommet kunnskap om en rekke av de dyr som brukes i sirkus og dyrehager, som tilsier at slik bruk ikke burde være tillatt. En del

metoder og tvangsmidler brukt under temming, trening og konkurranse kan også påføre dyr uheldige påkjenninger eller annen lidelse.”

NOAH mener loven ikke bør legge til grunn en generell tillatelse til all bruk av dyr i underholdning, men tvert imot gå inn for en rekke spesifikke forbud. NOAH mener det bør skilles mellom konkurranser/fremvisning som familiedyr er med på enkeltstående ganger, og dyr som brukes kommersielt kun til fremvisning/konkurranser og foreslår derfor en formulering (h) som skal forhindre at dyr kun holdes som underholdningsobjekter. Videre foreslås det en formulering som skal forhindre at konkurranser i seg selv ikke skal forlange krav som medfører trening av dyr der dyr som ikke ”når opp” vil ha blitt utsatt for lidelse for å produsere dyr som er ”i stand til å gjennomføre” svært krevende aktiviteter (e), og det foreslås forbud mot at kommersielle interesser skal styre bruk av dyr i konkurranser (f). NOAH mener at dyr må forskånes fra å brukes i sirkus og tivoli/fornøylespark-lignende arrangementer (g) – slik bruk av dyr medfører dokumenterte dyreværnproblemet av betydelig alvorlighetsgrad. Dyr i sirkus oppviser eksempelvis høy grad av stereotypier (Norton et al. 1995; Shepherdson 1998; Rushen 1993; Friend 1998). Det er svært kritikkverdig at en moderne dyrevelferdslov som legger vekt på dyrs egenverdi og behov skal tillate slik bruk for underholdningsformål. I tillegg til de nevnte innsigelser foreslår NOAH her at ”med hensikt” strykes i c).

NOAH foreslår at:

”Dyr under trening og dyr som brukes til fremvisning, underholdning og konkurranser skal:

- a) være i stand til å gjennomføre aktiviteten uten å bli utmattet eller skadet,*
  - b) ikke utsettes for eller være påvirket av midler eller behandling som kan gjøre aktiviteten dyrevelferdsmessig uforsvarlig,*
  - c) ikke med hensikt påføres frykt, skade eller annen lidelse, og*
  - d) ikke brukes i kamper mot andre dyr eller mennesker.”*
- endres til:

”Dyr under trening og som en gjenstand for fremvisning og konkurranser skal:

- a) være i stand til å gjennomføre aktiviteten uten å bli utmattet eller skadet,**
- b) ikke utsettes for eller være påvirket av midler eller behandling som kan gjøre aktiviteten dyrevelferdsmessig uforsvarlig,**
- c) ikke påføres frykt, skade eller annen lidelse,**
- d) ikke brukes i kamper mot andre dyr eller mennesker.**
- e) ikke brukes i konkurranser der det stilles krav som setter dyrets velferd og helse i fare.**
- f) ikke brukes i kommersielle konkurranser.**
- g) ikke brukes i fremvisning på sirkus eller i forbindelse med arrangementer som har karakter av fornøylespark/tivoli el.l., og**
- h) ikke holdes utelukkende for konkurranse- eller fremvisningsformål.”**

§ 26. Omsetning av dyr og ervervsmessig ivaretagelse av andres dyr

NOAH mener prinsipielt at dyr ikke er salgsvare, med i dagens situasjon er det åpenbart at salg av dyr likevel bør reguleres. NOAH mener det vil måtte være aktuelt å forskriftsfeste forbud mot en rekke former for salg og utleie av dyr – også knyttet til dyrebutikkers salg av dyr.

Departementet skriver i kommentardelen: "*Den som selger dyr, skal forsikre seg om at kjøper har tilstrekkelig kompetanse.*"

NOAH mener denne formuleringen må inn i § 26 da den direkte ikke finnes i noen paragrafer i lovteksten, og heller ikke naturlig kan tolkes inn i formuleringen om opplysningsplikt i § 26.

NOAH mener at §26, 1.ledd derfor bør lyde:

"Den som selger eller overlater dyr til andre skal på forhånd forsikre seg om at kjøper har tilstrekkelig kompetanse, og skal gi den som overtar dyret all nødvendig informasjon om forhold som er av betydning for dyrets velferd.

NOAH mener prinsipielt at det som åpenbart bør være forbudt å gjøre med/mot dyr bør stå eksplisitt i lovteksten, og ikke reguleres i forskrifter. De eksplisitte forbudene bør fortrinnsvis stå så tidlig som mulig i loven (§ 14). Et eksempel på et slikt åpenbart forbud er forbudet mot levende dyr som lotterigevinst. Derfor mener NOAH at dette bør inn som forbud i § 14, og strykes fra forskriftshjemmel i § 26.

§ 27. Jakt, fangst og fiske på dyr som holdes

NOAH ser på det som kritikkverdig at dyrevelferdsloven ser ut til å tillate jakt, fangst og fiske på dyr i fangenskap. Dette er en omstridt aktivitet, og hvis hensynet til dyrets egenverdi og evne til opplevelse skal veie tyngre enn menneskers ønske om en bestemt type fritidsaktivitet, mener NOAH at denne aktiviteten bør være forbudt. Istedenfor å utformes som en fullmaktsbestemmelse om forskrifter, mener NOAH derfor at paragrafen bør inneholde et klart forbud. NOAH mener §27 bør lyde: **"Det er forbudt å drive jakt, fangst og fiske på dyr som eies eller på annen måte holdes i menneskers varetekt, herunder drive trening for slik aktivitet."**

NOAH vil i denne anledning også understreke at Uttalelse om jakt og viltforvaltning, desember 2007/januar 2008 fra Rådet for Dyreetikk bl.a. slår fast at: "Å drepe et dyr kun for forlystelse, er ikke etisk akseptabelt." Det fremstår som åpenbart at underholdningsmomentet er svært fremtredende i jakt på dyr i fangenskap. NOAH mener at også teksten i kommentardelen må tilpasses til et forbud mot jakt, fiske og fangst på dyr i fangenskap.

§ 28. Utsetting av dyr i naturen

NOAH har ingen innsigelser til innholdet i selve paragrafen.

NOAH mener imidlertid at følgende setning i kommentardelen bør endres:

"Dyr som er født i dyrehold bør tilsvarende avslutte sitt liv i dyrehold." endres til:

"Dyr som er født i dyrehold bør ikke settes ut i naturen med mindre dyret har store sjanser for å overleve og få en likeverdig livskvalitet som om dyret var født i frihet."

NOAH mener det ikke bør legges føringer for begrensninger på muligheten til å tilbakeføre dyr fra f.eks. dyrehager til vill tilstand, såfremt de dyrevernmessige sidene av tilbakeføringen er ivaretatt.

§ 29. Jakt, fangst og fiske

NOAH ser på det som positivt at fremferd overfor ville dyr reguleres i dyrevelferdsloven, men mener at paragraf § 29 bør utformes etter samme prinsipp som Viltlovens fredningsprinsipp hvor ville dyr, samt reir og bo er ”er fredet med mindre annet følger av lov eller vedtak med hjemmel i lov” (§ 3) NOAH foreslår derfor at første setning i første ledd er:

”Viltlevende dyr er fredet fra jakt, fangst og fiske med mindre annet følger av lov eller vedtak med hjemmel i lov.”

NOAH er prinsipielt imot at ville dyr forfølges i form av jakt og fangst, og påpeker at jakt-kritikk er voksende også i opinionen. Særlig er det en opinion mot jakt der underholdningsmomentet er sterkt fremtredende. NOAH gjør oppmerksom på Uttalelse om jakt og viltforvaltning, desember 2007/januar 2008 fra Rådet for dyreetikk, der dette synet også reflekteres. I uttalelsen heter det: ”Å drepe et dyr kun for forlystelse, er ikke etisk akseptabelt. (...) Rådet mener derfor at hijakt er unødvendig og kan forbys. Det bør heller ikke gjennomføres hiprøver for aktuelle hunderaser.” Videre sier uttalelsen at ”jakt på dyr i yngleperioden er etisk uakseptabelt”. NOAH merker seg at kommentardelen ser for seg et forbud på ”trening av hihund på rev i bur i kunstig hi”, og vil tillegge at forskning på denne type bruk av dyr dokumenterer at dyrene utsettes for betydelig belastning (*SVA 2004; Sveriges Veterinærförbund 2000; Jordbruksverket 1999*). NOAH mener på bakgrunn av dette at følgende setninger tas inn i lovteksten som annet ledd:

”Det er forbudt å drive jakt, fangst og fiske primært for underholdningsformål. Det er forbudt å forfølge dyr i deres hi, og ta livet av dyr og dyreunger i yngletiden.”

§ 30. Innfangning av viltlevende dyr

NOAH er enige i det grunnleggende innholdet i paragrafen, men foreslår at:

”Dette gjelder ikke kortvarig ivaretagelse av syke eller skadde dyr for rehabilitering med sikte på tilbakeføring til dyrets naturlige miljø.” endres til:

*”Dette gjelder ikke **nødvendig** ivaretagelse av syke eller skadde dyr for rehabilitering med sikte på tilbakeføring til dyrets naturlige miljø.”*

NOAH viser til høringsuttalelse fra Nettverk for Oljeskadet Vilt, hvor følgende begrunnelse er gitt: Kortvarig er skjønsmessig begrep som vil kunne slå uheldig ut dersom det tolkes svært snevert av tilsynsmyndigheten. Kortvarig tolket som et par uker vil eksempelvis ikke være tilstrekkelig for faglig forsvarlig behandling av oljeskadde fugler som vil trenge å bygge opp fjærdrakt. ”Nødvendig” er også er skjønsmessig begrep, men det forutsetter at det har foregått en faglig vurdering av hva som er veterinærmedisinsk og dyrevernmessig nødvendig for å rehabilitere dyret.

I kommentardelen står det:

”Kravet om at ivaretagelsen skal være kortvarig, har sammenheng med at ivaretagelsen i seg selv er en belastning, og at varigheten kan ha betydning for dyrets evne til å klare seg i det fri etterpå.”

NOAH henviser til kommentarer fra både UMB og Nettverk for Oljeskadet Vilt i forhold til denne formuleringen: Det finnes vitenskapelige studier som dokumenterer hvilke behandlingsprotokoller som gir best resultat for de ulike arter med ulike skader (henviser her til kilder i høringsuttalelse fra nettverk for Oljeskadet Vilt). Det er ikke

nødvendigvis varigheten av ivaretagelsen som er det avgjørende. Tvert imot kan en kortere ivaretagelse enn den som er tilstrekkelig for å følge alle trinn i protokollen, være katastrofal for dyrets overlevelse. NOAH foreslår derfor at teksten over endres til:

”Ivaretagelsen i seg selv kan være en belastning, og det er derfor viktig at rehabilitering utføres etter en faglig fundert vurdering og ut i fra metoder som har dokumentert god effekt på dyrets prognose.”

§ 31. Avgift og gebyr

NOAH støtter forslaget om at tilsynsmyndigheten gis hjemmel til å gi forskrifter om avgifter og gebyr. NOAH ønsker imidlertid å komme med noen kommentarer knyttet til hva som skal være formålet med de avgifter som fastsettes med hjemmel i forskrift gitt etter tredje ledd.

I forslaget vises det til at avgiften på fôr til dyr som ikke brukes til produksjon av næringsmidler, skal dekke oppgaver som er relatert til brukere/brukergrupper utenom matproduksjonen. I merknadene til bestemmelsens tredje ledd trekkes tilsyn med familie- og hobbydyrhold, pelsdyrhold og zoobutikker frem som eksempler på hvilke oppgaver som skal dekkes av avgiften. NOAH mener at avgifter på fôr til dyr i medhold av tredje ledd, også bør brukes i forbindelse med tiltak iverksatt for å hjelpe hjemløse dyr, og at dette formålet bør fremkomme i lovens ordlyd.

NOAH begrunner dette med at tiltak iverksatt for å hjelpe hjemløse dyr bør være en sentral rolle for tilsynsmyndigheten. NOAH viser til at tilsyn med familie- og hobbydyr, pelsdyr og zoobutikker, stjeler en del av de ressurser som burde vært brukt til å bedre velferden for hjemløses dyr. NOAH mener at produsenten/importøren som importerer/”produserer” dyr for salg til eksempelvis kjæledyr, også er bidragsytere og premissleverandører for den situasjon som har oppstått i forhold til hjemløse dyr. Import og avl av kjæledyr bidrar til å øke populasjonen av en rekke arter, hvor populasjonen av hjemløse individer allerede er stor. Eksempelvis vil katteoppdretterer bidra til å øke populasjonen av katter, til tross for et stort antall katter som er hjemløse og som trengs å omplasseres. Det samme gjelder zoobutikker, som bidrar til import av dyr og økning av populasjonen av en rekke dyr som også brukes som ”bruk og kast-varer”, og som det generelt kan være svært vanskelig å omplassere. Dette gjelder spesielt gnagerer som kaniner, rotter, marsvin og mus.

NOAH har merket seg at også UMB i sitt høringssvar foreslår at avgift på dyrefor skal gå til tiltak for å hjelpe hjemløse katter - Trap Neuter Return – program, og NOAH stiller seg bak dette forslaget.

NOAH foreslår følgende tillegg til tredje ledd;

”Avgiften skal også dekke tiltak som iverksettes for å hjelpe hjemløse dyr”.

§ 32. Tilsyn og vedtak

NOAH er uenig i forslaget om å opprettholde dagens ordning der Mattilsynet gis kompetanse til å føre tilsyn og fatte vedtak for gjennomføringen av bestemmelsene i dyrevelferdsloven. NOAH frykter at dyrs rettsvern forblir svakt ved en slik ordning.

Mattilsynets mandat er først og fremst å sikre forbrukerne helsemessig mat, jfr mattilsynet.no

Dette ligger også som premiss i tilsynets navn. Mattilsynet har også som mål å arbeide for å oppnå friske dyr og fisk, samt etisk forsvarlig hold av fisk og dyr. Disse mål er slik NOAH ser det først og fremst knyttet til hovedmålsetningen om helsemessig, trygg mat, og representerer ikke nødvendigvis noen rettssikkerhetsgaranti for dyr. NOAH mener tvert imot at det er uheldig at ett organ skal ivareta både dyrs interesser, og forbrukernes interesser om helsemessig mat, da disse interesser ikke nødvendigvis er sammenfallende, men tvert imot kan være motstridende. Videre mener NOAH det er svært uheldig at dyrs interesser ikke ivaretas av et organ som kun har dette som formål, og dermed ikke står i fare for å blande roller.

I de tilfeller der disse interessene kolliderer, eller der de menneskelige interesser krever mer ressurser, er det alltid dyrenes interesser som må vike. Dette bidrar til at ivaretagelsen av dyrs interesser kan bli nedprioritert.

NOAH viser til at erfaringen med Mattilsynet siden det ble opprettet i 2004 gir godt grunnlag for denne bekymring. Det har under Mattilsynets tilsyn funnet sted en rekke dyretragedier på gårder rundt om i landet, og bekymringsmeldinger blir heller ikke fulgt opp av tilsynet. Ett annet eksempel er Mattilsynets konsekvente bruk av avlaving av katter som kunne vært omplassert, noe NOAH ser på som et klart eksempel på at dyrs velferd og interesser nedprioriteres i dagens ordning.

NOAH foreslår at det opprettes et eget forvaltningsorgan som har kompetanse til å håndheve og føre tilsyn med dyrevelferdsloven.

Når det gjelder bestemmelsens andre ledd om beiterestriksjoner, mener NOAH at denne bestemmelsen først og fremst er inngripende ovenfor dyr, og at det er deres interesser som må ivaretas i dyrevelferdsloven, ikke eventuelle økonomiske interesser som blir berørt av beiterestriksjonene. NOAH er ikke enig i at bestemmelsen om økonomisk kompensasjon hører hjemme her. I merknadene vises det til at inngripende vedtak normalt vil være vedtak som innebærer forbud mot bruk av utmarksbeiter som vedkommende normalt benytter i hele eller deler av beitesesongen. NOAH mener at det i forarbeidene bør vises til at beiterestriksjon ikke skal innebære at dyr fratasker muligheten til å være ute på beite, og at utmarksbeite må erstattes med beiteområde som regnes som trygt, eventuelt at dyr trygges ved bruk av gjeter dersom utmarksbeite er eneste alternativ.

NOAH foreslår at:

”Mattilsynet fører tilsyn og kan fatte nødvendige vedtak for gjennomføring av bestemmelser gitt i eller i medhold av denne loven.

Mattilsynet kan fatte vedtak om beiterestriksjoner for å beskytte husdyr mot rovvilt. Ved inngripende vedtak om beiterestriksjoner grunnet rovvilt, har dyreeier rett til økonomisk kompensasjon.” endres til:

”Tilsynsmyndigheten fører tilsyn og kan fatte nødvendige tiltak for gjennomføring av bestemmelser gitt i eller i medhold av denne loven. Tilsynsmyndigheten kan fatte vedtak om beiterestriksjoner for å beskytte husdyr mot rovvilt”

NOAH foreslår videre at i de bestemmelser der ”Mattilsynet” er brukt, erstattes dette med ”Tilsynsmyndigheten”.

§ 33. Gjennomføring av pålegg og midlertidig forvaring av dyr

NOAH er enig i at tilsynsmyndigheten må ha hjemmel til å iverksette nødvendige tiltak i tilfeller der dyrevelferdsloven overtres. NOAH mener imidlertid at dagens ordning der dyr avlives fremfor å søkes omplassert, representerer en uforsvarlig og uakseptabel holdning ovenfor dyr. Denne praksisen må endres ved lov for å styrke dyrs rettsvern.

I henhold til nåværende dyrevernav § 24 a, om foreløpig tiltak og avliving, kan dyrevernnemnda avgjøre om dyr som er tatt til foreløpig forvaring, skal leveres tilbake til eier, selges, omplasseres eller avlives. I henhold til praksis avlives ofte dyr før andre ordninger og løsninger er forsøkt. NOAH forstår departementet dit hen at denne praksis foreslås videreført.

NOAH mener at denne praksisen ikke samsvarer med forslag til ny § 3 som slår fast at dyr har egenverdi, en bestemmelse som innrømmer dyr visse interesser uavhengig av menneskers bruk – og/ eller nytteverdi av dyret. Dersom lovformålet skal ha noen verdi, bør dette reflekteres i bestemmelser som gir dyr øket rettsvern. NOAH mener derfor at den nye bestemmelsen i § 33 bør reflektere dette prinsippet, ved at avliving er en absolutt siste utvei som brukes i de tilfeller der dyr ikke kan reddes ved hjelp av medisinsk behandling eller der omplassering ikke lar seg gjennomføre på grunn av dyrevelferdsmessige årsaker.

NOAH mener at det bør fremkomme av loven hva som regnes som ”nødvendige tiltak”, først og fremst skal være nødvendig helsehjelp og /eller omplassering, slik at skjønnsmarginen for tilsynsmyndigheten her ikke blir for vid.

NOAH mener det er betenkelig at departementet i merknadene til ny § 33 først og fremst viser til at nødvendige tiltak omfatter avliving av dyr, og at det kan være nødvendig å avlive dyr når et pålegg ikke er etterkommet, *selv om dette tiltaket er mer inngripende enn det opprinnelige vedtaket*. Det fremstår for NOAH som uklart hva departementet her mener; om avliving er mer inngripende for dyret eller for den pålegget retter seg mot. NOAH mener det bør komme klart frem i loven at avliving regnes som inngripende ovenfor dyret, og at avliving derfor er et tiltak som så lang det er mulig, skal unngås. NOAH mener derfor at tilsynsmyndigheten skal ha plikt til å søke dyr omplassert i de tilfeller der nødvendig helsehjelp er gitt, og omplassering er dyrevelferdsmessig forsvarlig.

I forhold til plikt til å søke dyr omplassert i de tilfeller der tilsynsmyndigheten griper inn ovenfor den som har dyr i sin varetekt, viser NOAH til hundeloven § 18 annet ledd;

” Dersom det anses praktisk mulig og forsvarlig, skal politiet søke å omplassere en hund fremfor å avlive den.” Plikten til å søke dyr omplassert må etter NOAHs mening følge også av den nye dyrevelferdsloven. NOAH mener at avliving kun skal være et nødtiltak som benyttes for de tilfeller der andre tiltak av dyrevelferdsmessige ikke er mulige. Avliving skal med andre ord kun benyttes for de tilfeller der dette er et nødvendig for dyrets egen del.

Når det gjelder bestemmelsens annet ledd, om midlertidig forvaring, har NOAH merket seg at departementet i sin nærmere begrunnelse legger til grunn at klage på vedtak om midlertidig forvaring normalt ikke bør gis oppsettende virkning. Begrunnelsen er at oppsettende virkning av klage på vedtak om midlertidig forvaring, vil trekke forvaringen ut i tid.

NOAH stiller seg kritisk til at det ikke skal gis oppsettende virkning av klage på vedtak om midlertidig forvaring. NOAH mener at dyr som tas i midlertidig forvaring, får dårlig beskyttelse i lovverket dersom klage på vedtaket ikke gis oppsettende virkning. Gis ikke klagen oppsettende virkning, og tilsynsmyndigheten finner at dyret ikke skal leveres tilbake til eier, legger loven opp til at slike dyr skal avlives. Dette innebærer i praksis at dyr som er satt i midlertidig forvaring ikke gis beskyttelse mot avliving, selv ikke dersom vedtaket om dette påklages. Videre innebærer bestemmelsen at den vedtaket retter seg mot heller ikke vil gis mulighet til å kunne forhindre avliving, ved å klage på vedtaket og begjære utsatt iverksettelse. Det er NOAHs erfaring med denne ordningen til nå at dyr fratras livet før andre utveier er søkt funnet. NOAH finner det svært uheldig at det i begrunnelsen for lovforslaget vises til at det mest aktuelle dersom det ikke er forsvarlig å tilbakeføre dyret til opprinnelige eier, vil være avliving.

Den ordning departementet her ønsker videreført, vil ikke gi dyr noen beskyttelse mot tiltak som er så inngripende at det innebærer at dyret blir fratatt livet. Dette betyr at dyr i praksis ikke gis noe rettsvern, på tross av at bestemmelsen i utgangspunktet kan tyde på at dyr skal beskyttes i lovverket.

NOAH foreslår følgende tillegg til § 33 første ledd;

”Nødvendige tiltak skal først og fremst ta sikte på å avhjelpe dyrs lidelse, først og fremst ved tilsyn og eventuell nødvendig behandling av veterinær dersom det er forsvarlig av dyrevelferdsmessige grunner å bidra til at dyret får opprettholde livet.”

NOAH foreslår følgende tillegg i andre ledd;

”Tilsynsmyndigheten plikter å omplassere dyr fremfor å avlive dyr dersom det etter midlertidig forvaring ikke vurderes som forsvarlig å tilbakeføre dyrene til opprinnelig eier.”

§ 34. Forbud mot aktiviteter omfattet av loven

NOAH er enig i at det må inntas en bestemmelse som gir hjemmel til å ilegge forbud mot aktiviteter som omfattes av loven, og at tilsynsmyndigheten gis hjemmel til å fatte vedtak som regulerer fremtidig hold. NOAH mener imidlertid at dersom forbudet i større grad enn hva om er tilfellet i dag skal beskytte dyr mot lidelser og omsorgsvikt, bør hjemmelen være mer omfattende enn det som foreslås. NOAH mener at tilsynsmyndigheten bør gis hjemmel til å gripe inn før det foreligger grove eller gjentatte brudd på dyrevelferdsloven.

Det fremkommer av utkastet at lovens formål bland annet pålegger plikt til å utvise omsorg ovenfor dyr. Dersom formålet skal innebære juridiske forpliktelser samt være noe mer enn en politisk prinsipputtalelse, og loven faktisk pålegger plikter ovenfor

rettssubjekter, må loven reflektere motstykket til plikten; nemlig den plikten omfatter. Motstykket til en plikt er alltid en rettighet. Dersom den som har dyr i sin varetekt har en omsorgsplikt, er det et premiss for plikten at noen har rett på omsorg. NOAH mener at det må nedfelles i loven at dyr som er i menneskers varetekt, har rett på omsorg. Dersom omsorgsplikten forsømmes, bør dyrs rett på omsorg ivaretas av tilsynsmyndigheten.

NOAH er enig i at tilsynsmyndigheten gis hjemmel til å gripe inn ovenfor overtredelser av loven. Det bør gis hjemmel til å fatte vedtak om rettighetsbegrensning for flere former for overtredelser, ikke bare grove eller gjentatte overtredelser eller unnlatelse av å etterkomme vesentlige pålegg. NOAH mener at når tilsynsmyndighetene har gitt pålegg, er det nødvendig med hjemmel til å reagere dersom pålegg ikke etterkommes, for bedre å ivareta dyrs velferd og å forebygge lidelse. Bestemmelsen fremstår slik den er utformet av departementet, som en bestemmelse som skal ivareta rettighetshaveren, og ikke først og fremst gi en bedre beskyttelse for dyr. NOAH er ikke enig i at denne formen for vedtak er så inngripende at det kan være nødvendig å sette de foreslåtte vilkårene for når tilsynsmyndigheten har hjemmel til å fatte slike forbud. Overtredelser av loven er først og fremst inngrep ovenfor dyr, og det er dette lovgiver må ta hensyn til. NOAH presiserer at det ikke er en menneskerett å holde dyr, og mener at dyrs rettsvern mot omsorgsvikt i dette tilfellet er et mer verneverdig formål å beskytte, enn menneskers eventuelle ønsker om å holde dyr for sin egen del.

NOAH bemerker at bestemmelsen allerede er en ”kan-bestemmelse”, og at det i bruken av begrepet ”kan” allerede foreligger stor grad av skjønnsutøvelse hos tilsynsmyndigheten i forhold til hvilke tilfeller som skal resultere i forbud. NOAH mener at bruken av begrepene vesentlig, grovt og gjentatte er unødvendige og ikke i tilstrekkelig grad gir dyr den nødvendige beskyttelse mot overgrep begått av mennesker som har dem i sin varetekt. NOAH viser videre til at tilsynsmyndigheten har hjemmel til å fastsette tvangsmulkt, og at dette er et virkemiddel som kan benyttes for tilfeller der tilsynsmyndigheten ikke finner at forbud er nødvendig.

NOAH bemerker videre at det i utgangspunktet er positivt at lovforslaget inneholder hjemmel til å fatte vedtak ovenfor dem som står som proformaer. NOAH vil imidlertid påpeke at adgangen til å fatte vedtak ovenfor eksempelvis familiemedlemmer, ikke benyttes i tilfeller der familiemedlemmer (eller andre) åpenbart vil kunne gi dyrene forsvarlig omsorg. Formålet med bestemmelsen bør være at dyrenes rett til omsorg håndheves. NOAH bemerker at et slikt vedtak også er svært inngripende ovenfor den det rettes mot, særlig i de tilfeller der vedkommende ikke har medvirket. NOAH mener derfor at medvirkning bør være et tilleggsvilkår for at slikt vedtak skal kunne fattes.

NOAH mener at:

” Den som unnlater å etterkomme vesentlige pålegg eller grovt eller gjentatte ganger overtrer bestemmelser gitt i eller i medhold av denne loven, kan av Mattilsynet ilegges forbud mot aktiviteter omfattet av denne loven ” endres til:

”Den som unnlater å etterkomme pålegg eller som overtrer bestemmelser gitt i eller i medhold av denne loven, kan av tilsynsmyndigheten ilegges forbud mot aktiviteter omfattet av denne loven.”

Videre mener NOAH at:

” Forbudet kan omfatte andre personer med tilknytning til den som har handlet lovstridig” endres til:

” Forbudet kan omfatte andre personer med tilknytning til den som har handlet lovstridig, dersom disse personer har medvirket til den eller de lovstridige forhold, eller dersom disse personer ikke kan sikre dyrene det gjelder forsvarlig omsorg”.

§ 35: Tvangsmulkt

Ingen kommentar.

§ 36. Straff

NOAH er enig med departementet om at det ikke er grunnlag for å avkriminalisere brudd på dyrevernlovgivningen, og at utgangspunktet og grunnvilkåret for kriminalisering, skadefølgeprinsippet, (*jfr. NOU 2003:15 og Ot. Prp nr 90 om straff*) utvilsomt er oppfylt ved brudd på bestemmelsene i dyrevelferdsloven. NOAH er enig i departementets syn på at atferd som innebærer overgrep i ulike former ovenfor dyr (brudd på dyrevernlovgivningen) fører til skade eller fare for skade på interesser som bør vernes av samfunnet.

NOAH mener at for at strafferammen skal kunne vurderes på et tilstrekkelig grunnlag, må de interesser som trues ved brudd på lovgivningen, være klarere definert i lovgivningen.

NOAH mener at så lenge vi har et straffesystem der en handlings straffverdighet i stor grad blir reflektert av strafferammen, er det viktig at dette prinsipp implementeres i dyrevernlovgivningen. For å unngå at straffebudet forblir en sovende bestemmelse slik som den er i dagens lovgivning, må det fremkomme klart av forarbeidene hva som er intensjonen med straffebestemmelsen.

NOAH viser til at det er flere hensyn som skal vektlegges ved fastsettelsen av strafferammen. (*jfr. Ot.prp nr 90*)

En lovovertreds straffverdighet, er ett av vurderingstemaene i forhold til den strafferamme lovgiver velger å sette for en lovovertreds. Når det dreier seg om frihetsberøvelse, vil dette i henhold til utkastet være aktuelt både ved uaktsomme og forsettlige overtreds, og lovens alminnelige strafferamme er på 1 år. Det er kun ved de grove overtreds at strafferammen øvre grense er satt til tre år.

NOAH mener lovgiver i større grad enn det departementet foreslår i sitt utkast, bør vektlegge lovovertredsenes straffverdighet. Det er betenkelig at departementet velger å legge større vekt på straffens preventive effekt og at straffebud skal oppfattes realistisk av borgerne, enn på handlingenes straffverdighet. NOAH er uenig i denne vurderingen, og mener at det i større grad bør vektlegges hvilken grad av straffverdighet overtredsen har. NOAH mener at det gir uheldige signaler til domstolene å vise til andre virkemidler som er bedre egnet dersom lovovertreder ikke er egnet til å ta vare på dyr, og at disse virkemidlene bedre kan hindre fremtidige hendelser.

NOAH er enig i at når det gjelder forebygging av fremtidige overtredelser, vil også andre virkemidler enn straff være egnet. Men straff skal også kompensere og rette opp i forhold som allerede er begått, ikke bare forebygge fremtidige lovbrudd. Straffens lengde sier derfor noe om hvordan samfunnet vurderer den eller de interesser som er krenket ved lovbruddet. I vurderingen av straffverdigheten er det både en objektiv vurdering som må gjøres; hvor beskyttelsesverdig er de interesser som er krenket, og subjektivt i forhold til den bebreidelse som kan rettes mot gjerningspersonen. NOAH mener at både den objektive og den subjektive vurderingen kommer rimelig klart frem av departementets forslag.

I forarbeidene til straffeloven vises det til at det må være forholdsmessighet mellom krenkelser som er sterkt beskyttelsesverdige (liv og frihet) og at slike krenkelser må ha høyere strafferamme enn tilsvarende krenkelser av interesser som ikke er like beskyttelsesverdige (formueskrenkelser). (*jfr Ot.prp nr 90*)

Gjeldende rett: NOAH mener at rettspraksis, der betinget fengsel eller bot er den straffen som stort sett idømmes av domstolene, må endres. Lovgiver kan gi føringer på domstolenes tolkning av loven, blant annet ved å være klar i lovtekst og forarbeider. NOAH mener at loven må håndheves strengere enn hva som er tilfellet etter dagens lovgivning. NOAH mener derfor at det er viktig at strafferammen signaliserer ovenfor domstolene at menneskelig adferd som påfører dyr lidelser er så straffverdige at straffenivået trenger å skjerpes.

NOAH mener at det er i strid med den alminnelige rettsoppfatning at straffenivået er så lavt som det er i dag. NOAH viser til at såkalte ”dyretragedier” eller tilfeller av dyremishandling som kommer opp for domstolene, ofte har nyhetens interesse, og at opinionen ofte reagerer på de svært lave straffene som utmåles.

Det er ikke tvil om at straffenivået speiler hvilken verdi en interesse har i samfunnet. Dyrers interesser er sjelden eller aldri et vurderingstema for domstolene, noe som henger sammen med at de samme domstoler i andre saker behandler dyr som ting, og ikke som subjekter som har rettsevne. NOAH mener for det første at loven må definere dyrs rettslige status som rettssubjekter, altså som subjekter med egne interesser, og dermed egne rettigheter, og for det andre at strafferammen reflektere dette. NOAH mener at det i loven bør fremkomme klart hvilke av de interesser og rettigheter dyr har som er av en slik art at fengselsstraff bør anvendes, og hva som er det øvre straffenivået for overgrep på slike interesser. NOAH mener at dyrs interesse knyttet til eksempelvis fravær av lidelse og retten til liv, er så viktige og fundamentale at overtredelser av loven som innebærer en trussel mot disse interessene, må straffes med fengselsstraff i inntil 5 år.

Dyr har med andre ord en del grunnleggende interesser som er tilsvarende dem mennesker innehar. Det vil derfor være naturlig å sammenlikne strafferammen med dem som finnes for handlinger begått mot mennesker og som innebærer krenkelse og overgrep av menneskers grunnleggende interesser og rettigheter, som eksempelvis retten til liv og interessen av fravær av lidelse.

NOAH viser til følgende bestemmelser i straffeloven av 22.mai 1902 nr 10:

§ 229. Den, som skader en anden paa Legeme eller Helbred eller hensetter nogen i Afmagt, Bevidstløshed eller lignende Tilstand, eller som medvirker hertil, straffes for

Legemsbeskadigelse med Fængsel indtil 3 Aar, men indtil 6 Aar, saafremt nogen Sygdom eller Arbeidsudygtighed, der varer over 2 Uger, eller en uhelbredelig Lyde, Feil eller Skade er voldt, og indtil 8 Aar, saafremt Døden eller betydelig Skade paa Legeme eller Helbred er blevet Følgen.

§ 231. Den, som bevirker eller medvirker til, at en anden tilføies betydelig Skade paa Legeme eller Helbred, straffes for grov Legemsbeskadigelse med Fængsel i mindst 2 Aar. Har han handlet med Overlæg, kan Fængsel inntil 21 år anvendes, saafremt Forbrydelsen har havt Døden tilfølge.

§ 232. Er nogen i §§ 228-231 nævnt Forbrydelse forsætlig udført paa en særlig smertevoldende Maade eller ved hjelp av Gift eller andre Stoffe, der er i høi Grad farlige for Sundheden, eller ved Kniv eller andet særlig farlig Redskab, eller under andre særdeles skjærpene omstendigheter, blir altid Fængsel at idømme, og kan for Forbrydelsen mod § 231 Fængsel inntil 21 år i ethvert Tilfælde anvendes samt ellers Straffen forhøies med indtil 3 Aar. Straffen i § 228 første ledd forhøyes likevel bare med inntil 6 måneders fengsel, samtidig som bøter fortsatt kan idømmes. Ved avgjørelsen av om andre særdeles skjærpene omstendigheter foreligger, skal det særlig legges vekt på om overtredelsen er begått mot en forsvarsløs person, om den er rasistisk motivert, om den er skjedd uprovosert, om den er begått av flere i fellesskap, og om den har karakter av mishandling.

§ 233. Den, som forvolder en andens Død, eller som medvirker dertil, straffes for Drab med Fængsel i mindst 6 Aar.

Har den skyldige handlet med Overlæg, eller har han forøvet Drabet for at lette eller skjule en anden Forbrydelse eller unddrage sig Straffen for en saadan, kan Fængsel inntil 21 år anvendes. Det samme gjelder i Gjentakelsestilfælde samt, hvor forøvrigt særdeles skjærpene Omstendigheter foreligger.

For sammenlikningens skyld vises det videre til straffebed som retter seg mot formuesinteresser:

§ 255. For underslag straffes den som i hensikt derved å skaffe seg eller andre en uberettiget vinning rettsstridig avhender, pantsetter, forbruker eller på annen måte tilegner seg en løsøre gjenstand som han besitter, men som helt eller delvis tilhører en annen, eller rettsstridig forføyer over penger han har innfordret for en annen eller som på annen måte er betrodd ham.

Straff etter denne paragraf kommer ikke til anvendelse ved handling som går inn under § 277 eller § 278.

Straffen for underslag er bøter eller fengsel inntil 3 år. Medvirkning straffes på samme måte.

§ 256. Grovt underslag straffes med fengsel inntil 6 år. Medvirkning straffes på samme måte.

Ved avgjørelsen av om underslaget er grovt skal det særlig legges vekt på om verdien av det underslåtte er betydelig, om underslaget er forøvd av offentlig tjenestemann eller noen annen ved brudd på den særlige tillit som følger med hans stilling eller virksomhet, om det er bokført uriktige regnskapsopplysninger, utarbeidet

uriktig regnskapsdokumentasjon eller uriktig årsregnskap, eller om den skyldige vitende har voldt velferdstap eller fare for noens liv eller helbred.

§ 257. For tyveri straffes den som borttar eller medvirker til å bortta en gjenstand som helt eller delvis tilhører en annen, i hensikt å skaffe seg eller andre en uberettiget vinning ved tilegnelsen av gjenstanden.

Straffen for tyveri er bøter eller fengsel inntil 3 år.

§ 258. Grovt tyveri straffes med bøter eller med fengsel inntil 6 år. Medvirkning straffes på samme måte.

Ved avgjørelsen av om tyveriet er grovt skal det særlig legges vekt på om tyveriet er forøvd ved innbrudd (§ 147, første ledd) eller fra person på offentlig sted, om gjerningsmannen har vært forsynt med våpen, sprengstoff eller lignende, om tyveriet gjelder en betydelig verdi eller om gjerningen av andre grunner er av særlig farlig eller samfunnsskadelig art.

§ 260. For brukstyveri av motorvogn straffes den som uten å høre til den berettigedes husstand eller å være i hans tjeneste, rettsstridig tar en motorvogn og bruker eller forføyer over den, eller som medvirker hertil.

Med motorvogn menes ethvert kjøretøy (herunder sykkel) som har kraftmaskin til framdrift.

Straffen for brukstyveri av motorvogn er bøter eller fengsel inntil 3 år.

Fengsel inntil 5 år kan anvendes dersom bruken har hatt til følge betydelig skade på person eller formue.

På samme måte straffes brukstyveri av fartøy som har kraftmaskin til framdrift, og av luftfartøy.

§ 261. Den som rettsstridig bruker eller forføyer over en løsøre gjenstand som tilhører en annen, og derved skaffer seg eller andre betydelig vinning eller påfører den berettigede betydelig tap, straffes med fengsel inntil 3 år. Medvirkning straffes på samme måte. Under særdeles formildende omstendigheter kan bøter anvendes.

Offentlig påtale finner ikke sted uten fornærmedes begjæring med mindre allmenne hensyn krever påtale.

I saker som omfatter ren mishandling av dyr eller slik vanskjøtsel at dyret dør, viser rettspraksis at den skyldige kun er idømt bot, og eventuelt betinget fengsel. (jfr st.meld nr 12)

I 2000 ble strafferammen ved grove brudd på dyrevernavloven hevet til tre år, mens den øvrige strafferammen ble hevet fra seks måneder til ett år. Dette er et signal om at handlinger som bryter med dyrevernavlovgivningen, er straffverdige, og NOAH er enig med departementet i dette.

NOAH mener imidlertid ikke at straffverdigheten av grove overtredelser på dyrevernavlovgivningen er så lav at en strafferamme på tre år er tilstrekkelig. NOAH mener at det ikke har vært et tilstrekkelig sterkt signal ovenfor domstolene å heve strafferammen fra ett til tre år i 2000. Det er derfor viktig med en skjerpelse av

strafferammen for de grove overtredelsene, kombinert med signaler i forarbeidene om at strafferammen er gitt for å benyttes. Det må derfor presiseres ovenfor domstolene hvorfor strafferammen heves (straffverdigheten, brudd på dyrs grunnleggende verdier).

NOAH mener det sender feil signaler til domstolene dersom det i lovforarbeidene fremheves at det i mange tilfeller med alvorlige hendelser som medfører store lidelser for dyr, er personlige forhold som ligger til grunn. NOAH ønsker å fremheve at overgrep mot dyr først og fremst innebærer lidelse for dyrene som er helt uskyldig i et menneskes eventuell personlige forhold som måtte ligge til grunn for adferden. Menneskelige interesser er beskyttet i annen lovgivning.

NOAH er ikke enig i forslaget om at bøter bør være eneste reaksjonsform for bestemmelsen i § 4 om hjelpeplikt, § 5 om varsling, § 6 om kompetanse og ansvar og § 16 om merking, presentasjon og reklame. Dep viser til ot. prp nr 90 der det foreslås å oppheve strl. § 340 som pålegger den som har funnet et bortkommet eller forlatt barn å snarest mulig å melde fra til barnets foresatte eller til politiet. Videre vises det til § 327 i straffeloven som rammer den som unnlater på oppfordring å bistå offentlig tjenestemann når hjelp er nødvendig for å avverge en forbrytelse eller ulykke.

NOAH mener at sammenlikningsgrunnlaget ikke er hensiktsmessig eller reelt. Forslag til ny

§ 4 innebærer plikt til å sørge for at et dyr som er synlig sykt, unormalt avmagret, skadd, vanskjøttet eller hjelpeløst og enhver som forårsaker skade på dyr, så langt som mulig skal sørge for hjelp eller avliving.

NOAH foreslår at:

” *Grov overtredelse straffes med fengsel inntil 3 år* ” endres til:

” **Grov overtredelse straffes med fengsel inntil 5 år.** ”

§ 37. Forenklet forelegg

Ingen kommentar.

§ 38. Etablering av dataregistre

Ingen kommentar.

Med vennlig hilsen

NOAH - for dyrs rettigheter

Jenny Rolness
saksbehandler
sign.

Siri Martinsen
veterinær
sign.

Ingvild Nybøe
jurist
sign.

Kilder:

- AVMA (American Veterinary Medical Association), AMVA Guidelines to Euthanasia, June 2007.
- Austin A R, Travel sickness in pigs and sheep, Veterinary Record, vil 139 no. 23, 1996.
- Bjørkum E et al., Kjøtt, forbrukeropfatninger og offentlig debatt, SIFO, rapport nr.3, 1997.
- Broom DM et al., Report on the welfare of farmed mink and foxes in relation to housing and management, Cambridge University Animal Welfare Information Center, 1998,
- Bundesamt für Veterinärwesen, Swiss regulations concerning fur farming, Brev av 14. juli, 1999.
- Det svenske Jordbruksverket, brev til Jordbruksdepartementet 21.06.1999
- Dereceto Legislative 146/2001, Gazzetta Ufficiale n. 95 del 24 aprile, gjengitt av LAV, 2001.
- EFTA Surveillance Authority, Final report EFTA Surveillance Authority mission to Norway 24 to 28 April 2006 concerning animal welfare, 2006.
- Friend TH, Behavior of picketed circus elephants, Departement of Animal Science, Texas A&M University, 1998.
- Frøsli Arne, Dyrevernsloven med kommentarer, Tano Aschehoug, 1997.
- Fur Farming (Prohibition) Act, chapter 33, 2000.
- Gallup om holdninger til høner i bur, 1988.
- ”Katteutvalget”: ”Eierløse/forvillede katter - problembeskrivelse og forslag til løsninger”, Statens dyrehelsetilsyn, 2001.
- Martinsen S & Jukes N, Towards a humane veterinary education, JVME Vol. 32(4), 2005.
- Moss S, Elephant memories, University of Chicago Press, 1988.
- Nederlanddsk lov, WIJ Beatrix BIJ De Gratie Gods Koningin Der Nederlanden Prinses van Oranje-Nassau enz, Besluit van 10 december 1997, Nr. 96.006156, houdende uitvoering van artikel 34, eerste lid van de Gezeondheids- en welzijnswet voor dieren, 1998-1999.
- Norton B. J. et al., Ethics on the Ark, Smithsonian Institution Press, 1995.
- NOU 2003:15 Fra bot til bedring.
- Opinion AS, Holdninger til pelsoppdrett, landsomfattende Omnibus, desember, 2000.
- Ot. Prp. nr. 90 Om lov om straff.
- Poole Joyce, Keynote Address to the 22nd Annual Elephant Managers Workshop, Nov. 2001.
- Raj, A.BM. & Gregory, NG., Welfare implications of the gas stunning of pigs 1. Determination of aversion to the initial inhalation of carbon dioxide or argon, Animal Welfare, vol. 4:273-280,1995.
- Rushen J, Stereotypic Animal Behaviour, CAB International, 1993.
- Russell WMS, Burch RL. The Principles of Humane Experimental Technique. Wheathampstead, UK: Universities Federation for Animal Welfare, 1959. Reprinted by UFAW, 1992.
- Rådet for Dyreetikk, Uttalelse om Pelsdyroppdrett , 1994.
- Rådet for Dyreetikk, Uttalelse om jakt og viltforvaltning, desember 2007/januar 2008.
- Scientific committee on animal health and animal welfare, The welfare of animals kept for fur production, The European Commission, EU, 2001.

- Shepherdson DJ, Second Nature – Environmental Enrichment for Captive Animals, Smithsonian Institute, 1998.
- Smith A, ”Anestesi, analgesi og avliving”, NVH Forsøksdyravdelingen, www.veths.no, sept. 2007.
- Stortingsmelding nr. 12 om dyrehold og dyrevelferd 2002-03, Landbruksdepartementet, 2003.
- Striwing H, Djur som brottsoffer, Nya Doxa, 1998.
- Strømsnes K et al., Miljøvernundersøkelsen 1995 – Dokumentasjonsrapport, LOS-Senteret, Rapport 9616, 1995.
- SJVFS, saknr. L 100, Statens jordbruksverks föreskrifter om djurhållning inom lantbruket m.m., 107, 2001.
- SVA, ”Fysiologiska reaksjoner och beteende hos grävlingar i grytanlagsprov och i andra situasjoner”, 2004.
- Sveriges Veteriärförbund, brev til Jordbruksdepartementet 18.01.2000.
- Systematic review of comparative studies examining alternatives to the harmful use of animals in biomedical education, Gary Patronek & Annette Rauch, JVMA, Vol. 230 (1), 2007.
- Wiepkema P R, Advice regarding the husbandry of fur animals-mink and foxes -in The Netherlands. Upublisert rapport fra Dutch Government, 1994.
- Østerikisk lov; Der Nationalrat, Gesamtändernder Abänderungsantrag, § 25, 2004.

NOAH – for dyrs rettigheter
Osterhausgate 12
0183 Oslo

Det Kongelige Landbruks- og Matdepartementet
Avdeling for Matpolitikk
Att Ragna Følling Elgjo
Postboks 8007 Dep
0033 Oslo

15/02/2008

NOAHs kommentar angående dyrevernemndene og Forsøksdyrutvalget (vedlegg til høring om ny dyrevelferdslov)

Departementene foreslår at andre tilsynsorgan på dyrevelferdsområdet som dyrevernemndene og forsøksdyrutvalget ikke lovfestes, og ber om høringsinstansenes syn på disse institusjonene.

NOAH mener, som nevnt i høringssvaret, at det bør etableres et eget tilsyn hvor ansvaret for dyreverns spørsmål samles. NOAH anmoder Departementet å vurdere muligheten for et nytt tilsyn for dyrevern. Et eget tilsyn for dyrevern bør også være delt i sentral, regional og lokal avdeling – dette kan tilsvare den svenske ordningen med ”djurskyddsinspektører”. Fordelene ved et eget tilsyn for dyrevern er som følger:

- Et eget tilsyn vil ha et navn som reflekterer tilsynsoppgaven på en klar og tydelig måte. Navnet vil reflektere at tilsynets oppgave gjelder behandlingen av levende skapninger, og at tilsynet har ansvar for individer – ikke for produkter/varer.
- En slik tilsynsmyndighet vil på en langt riktigere måte reflektere den økte interessen for dyreetiske spørsmål og dyrs rettigheter i samfunnet. Dyrevernets plass i ”Mattilsynet” fremstilles i stor grad som en følge av matvarers ”etiske kvalitet”. Dette er imidlertid en undervurdering av samfunnets engasjement – den økte interessen for dyrs leveforhold gjelder alle dyr, og grunnes trolig mer i interesse for dyrenes egenverdi, enn i ønsket om ”produktkvalitet”. I et bredt internasjonalt perspektiv vil behandling av dyr være et stadig viktigere tema i seg selv.
- Et eget tilsyn for dyrevern vil forvaltningsmessig være skilt fra tilsyn som omhandler behandling av varer/produkter og næringsinteresser. Interessekonflikter/ inhabilitet vil dermed kunne reduseres betraktelig. Et tilsyn for dyrevern bør prioritere nettopp hensyn til dyr, og bør kunne ha mulighet til å fremme dyrevernkrav der disse er i konflikt med næringsinteresser/ forbruksinteresser. ”Mattilsynet” derimot, skal ved interessekonflikter føre

forbrukerens sak. Det er derfor behov for et eget tilsyn for fremme av dyrevernpolitiske interesser.

- Ressurser til tilsyn og tiltak som gjelder levende dyr blir tydelig skilt fra andre budsjettposter, og dermed prioritert. Slik unngår man interessekonflikt innad i tilsynet, med intern nedprioritering av dyrevern – slik man kan frykte at situasjonen kan bli i et “Mattilsyn” med mange ressurskrevende oppgaver utenom dyrevern.

Dyvernemndene slik de er praktisert både før og etter opprettelsen av Mattilsynet har heller ikke fremstått som en optimal løsning. Det har vært habilitetsspørsmål når nemndens medlemmer tilhører det samme lille lokalmiljø som den som skal inspiseres, det har vært svært varierende praksis mellom nemndene, det er varierende kunnskap om dyr og regelverk hos medlemmene og det har vært lite ressurser i nemndene. Man kan tenke seg at nemndene med fordel kan byttes ut med ansatte dyreverninspektører i et dyreverntilsyn, hvor inspektørene både har god kunnskap om regler og etologiske behov hos dyr. Imidlertid mener NOAH at Mattilsynet, som består av ansatte, ofte med veterinærutdanning, likevel har vist seg uegnet til å overta denne rollen slik det i høringsnotatet delvis antydes at de skal. Av grunner som nevnt over vil tilsyn med dyrevern i Mattilsynet bli nedprioritert av ressurshensyn, da andre konkurrerende hensyn har vist seg å ha større prioritet i tilsynet. Videre er det dessverre dokumentert at også flere Mattilsyn har behandlet saker på en slik måte at man kan trekke deres kompetanse på dyreadferd i tvil. NOAHs hovedinnvendig mot at Mattilsynet skal overta tilsynsoppgaven helt er imidlertid begrunnet ut i fra erfaring med hvordan ressursfordelingen til dyrevern har vært til nå. Av disse grunner mener NOAH at det er en bedre løsning å videreføre dyvernemndene, inntil et eget dyreverntilsyn med kun dyrevern som oppgave, blir opprettet. Det bør da legges vekt på bl.a. etologisk kompetanse ved oppnevning av nemndene (oppnevningskriteriene bør derfor omformuleres) og det bør tilføres ressurser til deres arbeid. Disse ressursene er synlige, i motsetning til Mattilsynets ressurser som skal fordeles på ulike områder uten at den del som tilfaller dyrevern kommer klart frem. NOAH mener derfor at videreføring og oppgradering av nemndene er nest beste løsning, mens eget dyreverntilsyn er beste løsning.

Når det gjelder forsøksdyrforvaltningen, mener NOAH at det er behov for endringer på flere nivåer. NOAH mener at følgende tiltak vil være gode:

- Man avskaffer praksis med at ansvarshavende har myndighet til å tillate forsøk. Dette er en ordning som innebærer stor risiko for inhabilitet, dårlig rapportering, dårlig informasjonsutveksling med dertil hørende dårlige muligheter for utvikling av kultur for alternativer innenfor institusjonen. Ansvarshavende må, så lenge dyreforsøk tillates, være veterinær, da vedkommende vil ha ansvar for dyr som er syke/skadde/rekonvalesente etc.
- Man fordeler FDU's oppgaver med inspeksjon og vurdering på ulike lokale forsøksdyrkomiteer (i Sverige kalt etiske komiteer for dyreforsøk), mens sentrale FDU har hovedansvar og informasjonsansvar. De etiske komiteene må være uavhengige av de forskningsmiljøer de skal kontrollere, og på ingen måte tilknyttet disse. Fordelen med flere komiteer er at det blir gjort flere inspeksjoner og grundigere

vurderinger – de bør allikevel ikke være ”løsrevet” fra FDU, men være FDUs forlengede arm.

- FDU/forsøksdyrkomiteer bør bestå av flere mennesker som representerer dyreverninteresser /interesse for implementering av alternativer, enn det som er tilfelle i FDU idag. Instruksen bør endres til å kreve en bedre balanse mellom dyreforsøks/dyrevern-interesser – d.v.s. flere representanter for sistnevnte. Instruksen bør ikke nevne bestemte organisasjoner ved navn, men isteden formulere en bred representasjon fra nasjonale dyrevern- og dyrerettighetsgrupperinger. Fortrinnsvis bør både dyrevern- og dyrerettighetsinteresser være representert, i tillegg til miljøer som utvikler alternativer. Fokus for FDU/komiteene bør sterkere formuleres til å være rettleiding av forskere i retning av kjente alternative metoder uten dyr, heller enn ren rutinemessig godkjenning av forsøk. Antall minimum uanmeldte inspeksjoner bør forskriftsfestes.

NOAH foreslår med andre ord en oppgradering av tilsynet med dyreforsøk, og en utvidelse av ansvarsområdet til å implementere alternativer. I teorien har allerede idag FDU en rolle med hensyn til å informere om alternativer, i praksis blir dette ikke gjort. Tidspres og ressurspørsmål reduserer FDUs aktivitet til rutinemessig godkjenning, og inngripen kun der det er åpenbare lovmessige mangler fra forskerens side. Arbeidet med å implementere alternativer og gjøre reelle etiske vurderinger blir ikke tilstrekkelig ivaretatt. Selve tilsynet blir heller ikke tilstrekkelig ivaretatt. Det er en forutsetning at ansatte i FDU/komiteene gjør arbeidet med inspeksjoner, forslag til alternativer etc – man kan ikke drive tilsyn med en så potensielt smertevoldene aktivitet som dyreforsøk nærmest basert på frivillig innsats. NOAH mener at det heller ikke er noen løsning å legge mer av tilsynsoppgavene til Mattilsynet; igjen er dette et spørsmål om å prioritere dyrevern økonomisk og å synliggjøre prioriteringen.

Med venlig hilsen

NOAH – for dyrs rettigheter

Siri Martinsen
veterinær
sign.